

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ARBEJDER HØJSKOLEN

DECEMBER 1953

Statens pædagogiske Studierådning
København

ELEV SKRIFT

•

FOR ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE
OG ROSKILDE HØJSKOLE

N U M M E R

43

Udgivet af

ARBEJDERNES OPLYSNINGSFORBUND I SAMRÅD MED
ELEVFORENINGERNE / DECEMBER 1953

R E D A K T I O N

K. B. Andersen

Oluf Bertolt

Poul Hansen

Erik Hauerlev

Hans Holm

Ditlev Jensen

Harry Larsen

Viggo Sørensen

Tryk: Dansk Andels Trykkeri, København

Indholdsfortegnelse

<i>Viggo Molin-Nielsen</i> : Viljen til samarbejde	5
<i>Ditlev Jensen</i> : Notater fra en Amerikarejse	15
<i>Erik Knudsen</i> : Du stirrer på mig	24
<i>Alfred Krogh Pedersen</i> : 18 måneder i forsvaret	25
<i>Ragna Bredsted</i> : Studiekredstid	33
<i>Lis Lombolt</i> : At gøre og at være	39
<i>Daniel Pedersen</i> : Genèveskolen	44
<i>Gretbe Andersen</i> og <i>K. B. Andersen</i> : De helt unge og højskolen ...	47
En håndfuld bøger	53
<i>K. B. Andersen</i> : Fra november til november. Roskilde Højskole 1952—53	62
Esbjerg Højskole	75
Esbjerg Arbejderhøjskoles Elevforening	81
Roskilde Højskoles Elevforening	85
Roskilde Højskoles elever 1952—53	88

Fra en af de mange forhandlinger i forligsinstitutionen. — Fra venstre: Hans L. Larsen, forligsmanden, dir. Erik Dreyer, sekretær Helge Larsen, Eiler Jensen og Carl P. Jensen.

I august måned fyldte formanden for Dansk Arbejdsgiverforening, fabrikant *Hans L. Larsen*, 70 år. I den anledning har en kreds af hans venner taget sig for at udgive et festskrift med bidrag af folk fra erhvervslivet, administrationen, det politiske liv og fra arbejderbevægelsen, idet fhv. nationalbankdirektør *Bramsnæs*, formanden for De samvirkende Fagforbund, *Eiler Jensen*, og formanden for Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund, *Hans Rasmussen*, hver har skrevet et afsnit til festskriftet. Bogen hedder »Viljen til samarbejde« — det kunne et arbejdsgiverskrift ikke have heddet for blot 20 år siden — og den fremtræder som et nydeligt værk på 196 sider i meget smukt typografisk udstyr.

Indledningsvis skriver tidligere arbejds- og socialminister *Poul Sørensen* om freden på arbejdsmarkedet. Han nævner en række af de områder, hvor lovgivnings-, administrations- og kommissionsarbejde bringer de to hovedorganisationer på arbejdsmarkedet, Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund, i nærmere samarbejde: Arbejdsrådet til administration af fabrikk-lovgivningen, ulykkesforsikringsrådet, invalideforsikringsretten, arbejdsanvis-

ningsnævnet, beskæftigelsesudvalget, de faglige fællesudvalg og lærlingerådet, ferielovsadministrationen, arbejdsmarkedskommissionen og lærlingelovskommissionen. Det er også hovedorganisationerne der har æren — eller skylden — for dansk arbejdsrets grundlov, septemberforliget, der blev skabt ved gensidig overenskomst af 1899, omend efter svære fødselsveer. Det er ikke det fredelige samarbejde der væsentligst kendetegner septemberforliget. Her finder vi de folkeretlige regler for krigsførelsen mellem arbejdere og arbejdsgivere, og her finder vi organisationernes gensidige anerkendelse af hinanden som krigsførende parter. Forhandlingsreglerne af 1936 er straks meget mere fredelige; de er skudt ind som et stadium på livets vej der *skal* passeres før der bliver adgang til at udstede krigserklæringer i forbindelse med overenskomstfornyelser — altsammen for så vidt det angår overenskomster under Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund. Men ofte glemmes det, at der ligger hundredvis af overenskomster *uden for* disse organisationers fællesområde, overenskomster med kommuner og virksomheder der ikke er medlemmer af Arbejdsgiverforeningen. Her gælder ingen fælles forhandlingsregler eller konfliktvarsler, og man ordner sig i de fleste tilfælde uden forligsmændenes mellemkomst.

Et tilsvarende uindskrænket selvstyre for *hovedorganisationerne*, således at statens indblanding i arbejdsstridigheder aldrig ville forekomme under anden form end mægling, ville medføre den fordel, at organisationerne forhandlede under den fulde risiko for at blive mødt med strejke eller lockout fra den anden parts side; tendensen til at anlægge et yderliggående standpunkt i forventning om at situationen sluttelig vil blive klaret ved statsindgreb vil under denne forudsætning være lammet, og for så vidt virke ansporende på parternes tilbøjelighed til at stifte fred.

Men som tingene er i øjeblikket må forligsmanden regne med, at hans mæglingsforslag hvis det bliver forkastet vil blive forelagt i folketinget som lovforslag; han må altså under udarbejdelsen af forslaget tage hensyn til hvad det under den givne politiske konstellation vil være muligt at få vedtaget på Christiansborg. Forligsmanden må have politisk tæft; og har han det ikke, må han gå! Sådant er indtruffet.

Det vil nok være sundest at organisationernes forhandlere selv — evt. med forligsmandens bistand — kommer til et resultat i overenskomstopgørelserne. Organisationernes forhandlingsresultater er i samfundsøkonomisk henseende ikke ringere end dem, regering og folketing kan stille på benene; og der findes heller ikke efter arbejdsgivernes mening nogen motivering for at lade staten fremfor arbejdsgivernes og arbejdernes egne organisationer fastsætte arbejds- og lønvilkår.

En række velmenende psykologer og moralske oprustningsfolk har taget sig kærligt af trivselsproblemet på arbejdspladsen. Der bliver lavet film om, at »man burde tage sig af det«. — — — Scene fra Dansk Kulturfilms mentalbygjejniske trivselsfilm »Man burde tage sig af det«.

Eiler Jensen skriver om »Samarbejde trods alt!« og kommer i sit fornøjelige og velskrevne indlæg ind på arbejdsgivernes og arbejdernes fælles interesse i høj løn og billige varer for at fremme afsætningen og efterhånden gøre luksusgenstande til daglige forbrugsartikler.

Eiler Jensen gennemgår samarbejdsudvalgsoverenskomstens vigtigste bestemmelser og tilføjer, at oplysning, kendskab og viden om udvalgenes formål og virkemåde er nødvendigt for den videre udvikling; derfor har De samvirkende Fagforbund ansat en produktionsekspert, hvis virksomhed omfattes med betydelig interesse i alle arbejderkredse, og derfor er D. s. F. med i ledelsen og driften af samarbejdsudvalgsskolen i København, der har dannet forbillede for oprettelsen af lignende skoler andre steder i landet.

Problemet samarbejdsudvalg kan give anledning til fremsættelse af nogle kætterske bemærkninger. Paragraf 5 i overenskomsten om samarbejdsudvalg falder i tre afsnit, a), b) og c), hvoraf a) omhandler produktionsfremmende foranstaltninger, b) omhandler velfærdsforanstaltninger på arbejdspladsen, og c) handler om arbejdernes adgang til i et vist begrænset omfang at blive informeret om virksomhedens økonomiske dispositioner, status og driftsregnskab.

D. s. F. har ifølge sine egne love ingen bemyndigelse til i almindelighed at slutte overenskomster med arbejdsgiverne. Kun i ganske bestemte anliggender herunder forhold der vedrører *industriens socialisering* kan D. s. F. indgå overenskomster. Samarbejdsudvalgsoverenskomsten er etableret af D. s. F. og anses altså at tangere socialiseringsspørgsmålet. Men i paragraf 5 a og 5 b

ligger ingen socialiseringsproblemer; det drejer sig her om en udvidelse af tillidsmandsinstitutionen, som kan være nyttig og behagelig, måske oven i købet helt idyllisk som vi har set i enkelte, vistnok hovedsagelig svenske propagandafilm — men som ikke peger ud over bestående samfundstilstande, intet har med socialisering at skaffe og i værste fald fuldstændig tilslører det egentlige modsætningsforhold mellem arbejdere og arbejdsgivere.

Der er en væsensforskel mellem overenskomstens afsnit a) og b) på den ene side og afsnit c) på den anden side; a) og b) vedrører det daglige liv på arbejdspladsen, medens c) vedrører den årlige regnskabsopgørelse og udbyttedeklarering og kun har lidet med arbejdspladsens dagligliv at gøre.

En række velmenende psykologer og moralske oprustningsfolk har taget sig kærligt af trivselsproblemet på arbejdspladsen. Der bliver lavet film om at »man kunne gøre noget ved det«, og den forestilling synes at florere at arbejderens trivselsproblemer i det hele taget kan løses på arbejdspladsen. Naturligvis er det godt at få rettet visse misforhold, at få etableret tidssvarende garderobe- og vaskeforhold og at få afskaffet stupid og uforstående behandling fra overordnede side o. s. v. Det er også rart at komme af med sin tandpine; så længe man har den, synes man at en tilværelse uden tandpine ville være ideel; men når man er blevet den kvit, opdager man at der er ikke skaffet nogen endelig løsning på tilværelsens problemer.

Og arbejderens trivselsproblem kan ikke løses endeligt ved at give ham blomster i vinduet på arbejdspladsen, hænge røde og gule billeder på grønne vægge i arbejdslokalerne og hvide fliser på lokumet, instruere overordnede om psykologisk forstående behandling, give arbejderen adgang til en fornuftig drøftelse af hans velunderbyggede forslag om forbedringer i arbejdsprocessens tilrettelæggelse o. s. v. Alt dette er meget godt, men det er som med tandpinens ophør: til syvende og sidst løser det ingen problemer.

Arbejdernes problemer kan ikke løses på arbejdspladsen og i arbejdstiden. De skal løses i hjemmet og i fritiden.

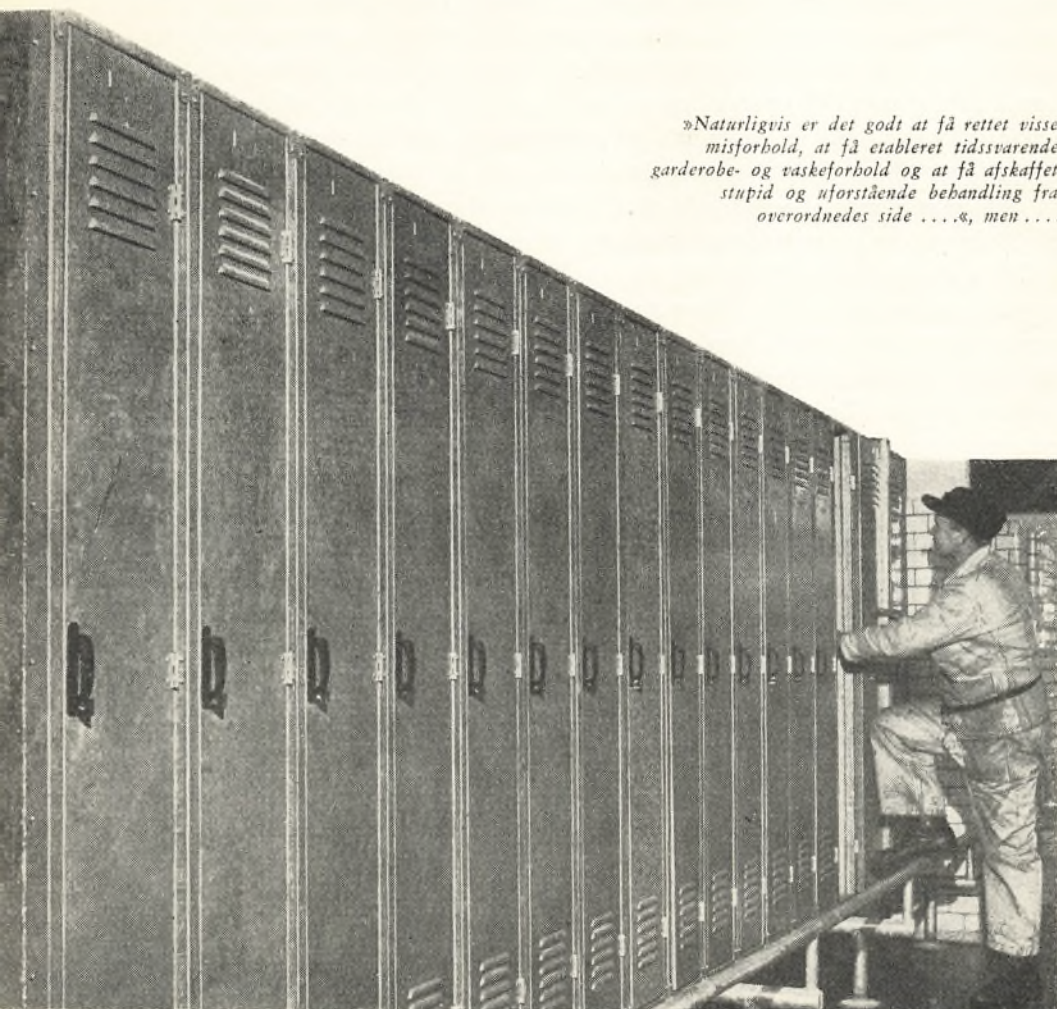
De skal bl. a. løses gennem bedre boliger, nedrivning af tusindvis af sneringsmodne, usunde og utidssvarende lejligheder og opførelse af endnu flere tusind sunde, moderne og *store* boliger, udryddelse af de slumkvarterer der på forhånd dommer halvdelen af kvarterets drenge (og en stor del af pigerne med) til en række ungdomsår i evindelig konflikt med både hjem, forældre og myndigheder. Arbejderens trivselsproblemer skal løses gennem en beskæftigelsespolitik der fjerner angsten for arbejdsløshed, gennem en syge-, ulykkes- og invalideforsikring der yder en virkelig erstatning for mistet arbejdsevne, og en rente- eller pensionsordning der giver virkelig tryghed for alderdommen. Det kan af og til under den megen tale om løsning af trivselsproblemerne på

arbejdspladsen være nyttigt at holde sig den slags kendsgerninger for øje. At søge en løsning på problemet arbejderens trivsel efter disse sociale retningslinier er ganske vist betydelig dyrere — også for arbejdsgiveren — end hvis det kunne lade sig gøre at fjerne al utrivelighed gennem lidt småreformer på arbejdspladserne.

Man kan ikke i samarbejdsudvalgene i al fremtid koge suppe på den slags selvfølgheder som at arbejds- og spiselokaler skal svare til tidens krav, og at overordnede skal behandle arbejderne som menneske og ikke som tilbehør til maskinen. Hvis samarbejdsudvalgene ikke i nær fremtid finder emner til drøftelse der peger ud over disse grænser, vil adskillige af dem visne hen i al ubemærkethed, og resten vil kunne fortsætte deres udvalgsvirksomhed i fredeligt og hyggeligt moralsk oprustet samarbejde uden at forgribe sig på det, der er kernen i det hele: at trænge ind i bedrifternes priskalkulationer, at få indsigt i de økonomiske dispositioner, aktieemissioner, skjulte reserver og udbyttepolitik.

Her i paragraf 5 c) findes den bestemmelse som har kunnet motivere at

»Naturligvis er det godt at få rettet visse misforhold, at få etableret tidssvarende garderobe- og vaskeforhold og at få afskaffet stupid og uforstående behandling fra overordnetes side . . .«, men . . .

det blev D. s. F.s sag at slutte denne overenskomst som et anliggende der vedrører socialisering. Her er tilsyneladende noget der peger ud over den private ejendoms- og dispositionsret over produktionsmidlerne. Har man til hensigt at anvende paragraffen som et middel til efterhånden at opnå indflydelse på virksomhedernes økonomiske ledelse, bliver spørgsmålet om større eller mindre tilsyn med de økonomiske dispositioner til *interessekonfliktområde*.

Men spørgsmålet om i hvor høj grad der skal gives økonomiske oplysninger er i sidste instans henlagt til voldgiftsretlig afgørelse af samarbejdsudvalgsnævnet. Altså tvungen voldgift i interessekonflikter, hvad arbejderbevægelsen ellers hidtil har sat sig imod med arme og ben. Når hertil kommer at det i afsnit c) hedder at »oplysninger kan ikke kræves om forhold, hvorved virksomhedens interesser skades«, står det temmelig klart at samarbejdsudvalgs-overenskomsten er så nogenlunde uanvendelig i socialiseringsøjemed, idet arbejdsgiveren formodentlig ret kraftigt vil hævde at en socialiseringsbestræbelse vil kunne antages at skade virksomhedens interesse — og sandsynligvis få medhold heri ved en voldgiftsretlig kendelse. Hvis fagbevægelsen vil føre økonomisk kamp ikke alene om løn og arbejdstid, men også om selve retten til at disponere over produktionsmaskineriet, bliver det vel efterhånden nødvendigt uden om samarbejdsudvalgene (der aldrig vil kunne få de tilstrækkelige informationer) at oprette regnskabsråd, som lidt efter lidt vil kunne fravriste en virksomhed eller en hel erhvervsbranche tilstrækkelige økonomiske oplysninger til for åbent tæppe at kunne foretage en gennemgribende analyse af den pågældende virksomheds eller branches økonomiske forhold — eller er det hensigten at overlade alt initiativ i så henseende til trustkommissionen?

Nå, men tilbage til festskriftet, der altså godt kan give stødet til at tankerne tager et par svinkeærinder! *Bramsnæs* skriver om Den internationale Arbejdsorganisation, hvis arbejde han har deltaget i siden starten i 1919; formanden for Handelsministeriets produktivitetsudvalg, cand. polit. *Otto Müller*, skriver bogens længste bidrag om bestræbelserne for højere produktivitet efter krigen, en meget instruktiv gennemgang af genopbygningen, nationalt og internationalt, i de første efterkrigsår, organisationen for europæisk økonomisk samarbejde, den europæiske betalingsunion, liberaliseringen og dens følger for Danmark. Om henvisningen til at arbejdslønningerne i andre lande, hvormed Danmark skal konkurrere, er lavere end her, hedder det at »da muligheden for at opnå internationale aftaler om en udligning af lønforskellene mellem landene nok må anses for udelukket, vil det sikkert være realistisk at tage sådanne forskelle som udefra givne forhold, som dansk produktion må indrette sig efter og udligne ved højere produktivitet«. At selve lønhøjden er en spore til teknisk fremskridt understreges ved en ytring om at »det høje amerikanske

»... hvis samarbejdsudvalgene ikke i nær fremtid finder emner til drøftelse, der peger ud over disse grænser, vil adskillige af dem visne hen i al ubemærkethed, og resten vil kunne fortsætte deres virksomhed i fredeligt og byggetligt moralsk oprustet samarbejde uden at forgrube sig på det, der er kernen i det hele: at trænge ind i bedrjfternes priskalkulationer, at få indsigt i de økonomiske dispositioner, aktieemissioner, skjulte reserver og udbyttepolitik.«

lønniveau har utvivlsomt været en drivende kraft bag den højt mekaniserede og rationaliserede produktion i dette land«.

Direktør *Carl Plum* skriver om organisationernes opbygning og indlader sig på at give gode råd om ændring af fagbevægelsens struktur og kompetencefordeling, idet han fremhæver at »arbejderorganisationerne til fremme af forhandlingsmaskineriet bør forlene De samvirkende Fagforbund med en indre magt og indflydelse, som i nogen grad svarer til den, arbejdsgiverne har overladt deres hovedorganisation. De samvirkende Fagforbunds indflydelse er særdeles iøjnefaldende under optakten til de store overenskomstssituationer, når det drejer sig om at forme og formulere krav og ønsker fra fagbevægelsen. Her spiller De samvirkende Fagforbunds forretningsudvalg og de »formandsmøder«, dette foranlediger afholdt, en stor og afgørende rolle. Når det under forhandlingerne gælder om at tage stilling såvel til disse som til krav og ønsker fra arbejdsgiverside, er det, som om De samvirkende Fagforbunds stærke

indflydelse fortøner sig op i den allertyndeste æter. Det ville til fordel for begge parter være en betydningsfuld fremgang for forhandlingsmulighederne, hvis arbejderorganisationerne udstyrede de mænd, der skal repræsentere De samvirkende Fagforbund og lede forbundenes forhandlinger, med magt til på indflydelsesrig og afgørende måde at skære igennem de uendelige diskussioner«.

Eftersom »de uendelige diskussioner« vel oftest er opstået, fordi Arbejdsgiverforeningen ikke indrømmer sine underorganisationer bemyndigelse til at afgøre noget som helst, men skal have alting slæbt ind på hovedkontoret til fornyet tærsklen langhalm, kunne det være fristende at give Arbejdsgiverforeningen det gode råd at forlene sine underorganisationer med en magt og indflydelse som i nogen grad svarer til den de enkelte forbund har inden for D. s. F. Det ville være til fordel for begge parter hvis arbejdsgivernes forhandlere i første omgang havde bemyndigelse til at træffe en beslutning således at man undgik de senere uendelige diskussioner og forligsmandens indblanding i en række detailspørgsmål.

Til støtte for dette gode råd kunne man anføre hvad forligsmanden, dir. *Erik Dreyer*, siger i sit afsnit af festskriftet:

Det er »af meget stor betydning, at underorganisationerne bringer så mange uoverensstemmelser som muligt ud af verden. Der er vist almindelig enighed om, at underorganisationerne i de forløbne overenskomstsituationer ikke i tilstrækkeligt omfang har løst denne opgave, og at derfor alt for meget stof er gået videre til hovedorganisationerne. Det sker altfor ofte, at underorganisationerne kommer for sent i gang med deres forhandlinger og er for tilbøjelige til blot at lade bolden gå videre til hovedorganisationerne uden at gøre noget virkeligt alvorligt forsøg på at indsnævre uoverensstemmelserne«.

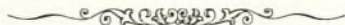
Kontorchef *Vedel-Petersen* har et interessant afsnit om lærlingetilgangen og fagenes aldersfordeling. Selv om talmaterialet kun hidrører fra København er der dog ingen tvivl om at lignende problemer gør sig gældende over hele landet — og så er det alvorligt. Det er et abnormt forhold, at der f. eks. i murerfaget er 57 svende der er født 1891 og kun 58 der er født i 1921, og at der er 43 der er født i 1892, men kun 40 der er født i 1922 o. s. v. De 40 der nu er 31 år kan naturligvis ikke om 30 år på langt nær erstatte de 43, der nu er 61 år. Hvis et fag i blot et enkelt år er tilbageholdende med at antage lærlinge bliver aldersfordelingen præget deraf i de næste 50 år. Det er værd at bemærke at over 20 pct. af murerfagets medlemmer (stadig kun i København) er født i 1893 eller før. Mestrenes reaktion mod lærlingeloven af 1937 kan aflæses på det ringe antal svende med fødselsår 1922—24. — »Påvisningen af dette forhold er i høj grad aktuel, fordi der nu, og så længe

forslag til en ny lærlingelov er under udarbejdelse, er fare for, at mestrene af frygt for, hvad denne nye lærlingelov vil bringe, vil være tilbageholdende med at antage lærlinge — men man må da være klar over, at sådan tilbageholdenhed vil kunne føles i de næste 50 år.«

Endelig skriver forbundsformand *Hans Rasmussen* om »Bevægeligheden på arbejdsmarkedet«. Han peger på at medens industrieksporten i 1931 kun dækkede en femtedel af landets totaleksport ligger industrieksporten nu omkring en trediedel, og arbejdsprocesserne har skiftet karakter. Udviklingen frem mod industriland rejser også problemer for fagbevægelsens struktur, og det kommer ikke overraskende at Hans Rasmussen i denne forbindelse påny rejser spørgsmålet om overgang til industriforbund; men kravet om større bevægelighed kan ikke alene stilles til arbejderne, også arbejdsgiverne må tage deres del af overgangsvanskelighederne; mange arbejdsgivere burde have ofret langt større bidrag på den omskolingsproces som giver et væsentligt stød frem til den rette bevægelighed, og arbejderne må have større muligheder for en vis medbestemmelsesret i spørgsmål vedrørende afskedigelser, nedsat arbejdstid, ændringer i fabrikkens virksomhed samt ved indførelse af nye arbejdsmetoder — ikke alene på den enkelte virksomhed, men efter en bestemt plan må man i samarbejdsnævnene søge gennemført en struktur-rationalisering med billiggørelse af produktionen og beskæftigelse af hele befolkningen.

Festskriftet indeholder endnu en række afsnit der ikke er blevet omtalt her: om pensions- og ulykkesforsikringsspørgsmål, om lønformer, udbyttedeling og bonusordninger, om Den faste voldgiftsret, om funktionærernes stilling o. s. v. Det er i alt et særdeles læseværdigt og tankevækkende værk.

Viggo Molin-Nielsen.

SOL, KERTEMINDE

Ovenstående tegning har vi hentet i en bog »Dansk vejr«, som Hasselbalchs forlag har udsendt i dette efterår med tekst af Martin A. Hansen og tegninger af Ernst Clausen. Se også side 32 og 74.

NOTATER FRA EN AMERIKAREJSE

Af DITLEV JENSEN

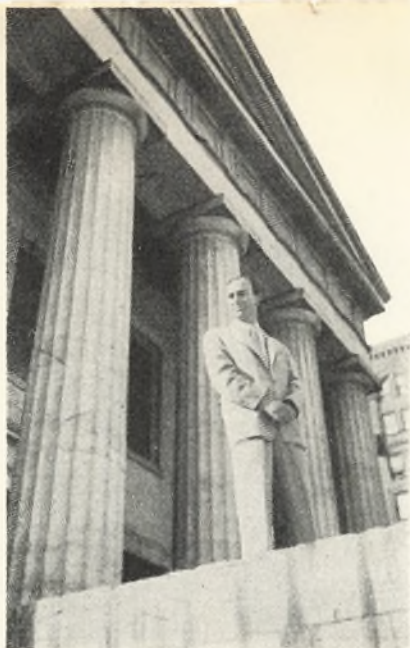

New York med Chrysler Building og FN's nye hovedkvarter.

Det er almindelig kendt, at man efter et kort besøg i et land mener sig i stand til — med megen sikkerhed — at forklare alt om folkenes levevaner, arbejdslivets organisering, det politiske liv, religionens stilling m. m. Mange kedelige misforståelser er opstået på grund af *turisters* forhastede domme. Lad dette stå som indledning til disse notater fra min seks ugers rejse i USA fra 20. august til 6. oktober 1953.

Rejsen var organiseret af Produktivitetsudvalget, og formålet var at studere de metoder, der i USA bruges i arbejderoplysningen. Arbejdernes Oplysningsforbund udpegede en syv mands gruppe med Oluf Bertolt som rejseleder; og jeg var en af de heldige deltagere.

Rejseruten førte os til New York, Philadelphia, Annapolis, Washington, Knoxville (Tennessee), New Orleans, St. Louis (Missouri), Chicago, Madison (Wisconsin), Detroit — og udenfor programmet Niagara. Vi så de amerikanske storbyers stenørkner og travede os vabler til i den stegende varme. Som en af deltagerne udtalte: Ikke et vejr til at sende en hund ud i! Men vi masede på, fordi det var så spændende at se alle de steder, vi kendte af omtale. Vi har set museer og ølbarer (ikke alene for kølighedens skyld), skyskrabere og zoologiske haver (i New Orleans kunne negerbørn ikke få ridetur på havens ponyer), millionærgader og den værste slum, universiteter i Oxford-stil og FN's hypermoderne bygning, wide-screen, 3-d film og Porgy og Bess med

Artiklens forfatter »skudt« på trappen foran Old Court House i St. Louis, Missouri.

negerskuespillere, et utal af kirker og menighedshuse, rædselsfulde begravelseshuse for rigmænd og bogstavelig talt nøgne kirkegårde for menigmand. Endelig verdens største bibliotek i Washington, der endog havde AOF's grundbøger med Oluf Bertolt og Chr. Christiansen som forfattere.

Imponerende var det at se afviklingen af den enorme trafik i storbyerne, den var velordnet, og man så aldrig skødesløs eller ulovlig parkering. Alle amerikanske vogne har det som vore cykler: »Fælgene skinner af nikkel og maling og råber om friskhed og ratebetaling«. Men bil har næsten hvert femte menneske. Selv i de fattigste

slumkvarterer holdt afbetalingsvognen ved kantstenen. Men mange af os ville vel også anskaffe vogn, hvis vi kunne få den på samme vilkår som de. En dag kunne vi ikke lade være at smile; thi en af kursusdeltagerne (telefonarbejder) på en sommerskole, som CIO afholdt i Missouri, havde bag i sin flotte vogn opklæbet en plakat med følgende tekst: Telefonarbejderne vil have en løn, de kan leve af! På dette tidspunkt strejkede telefonarbejderne.

Produktionen af biler er for 1953 sat til 5 millioner; heraf går kun 8 pct. til eksport. Præsidenten for automobilarbejdernes fagforening (UAW), Walther Reuther (der også er præsident for CIO), har angrebet producenterne for, at de i løbet af de første seks måneder havde lavet tre millioner vogne; han forlangte, at producenterne skulle strække produktionen over hele året. Til næste overenskomstforhandling i 1955 ville UAW forlange betaling for indtil 65 dages ledighed. UAW stiller ubønhørlige krav til de store arbejdsgivere. I 1950 opnåede de pension, ferie og den såkaldte escalator-løn: lønnen følger produktionsfremgangen. Timelønnen er på dette grundlag steget 24 cent siden (2½ pct. årligt), og 19 cent heraf er i juni i år blevet lagt til grundlønnen som fast del; lønnen kan kun nedsættes med 5 cent ad gangen.

Trykket fra arbejderne avler modtryk fra arbejdsgiverne; de søger stadig nye opfindelser og arbejdsbesparende metoder indført. Således har Ford-fabrikkerne i Ohio for nylig fået en ny metode til udboring af cylinderblokke. Sidste år beskæftigedes der 500 mand ved denne produktion, nu kun 75. Walther Reuther har i den anledning udtalt: Det er enestående gjort; folk

ser til, arbejdet er automatisk, grønt og rødt lys. Det blir frygteligt, det er galt. Skal lysene nu betale fagforeningskontingentet? Ford gav de tilbageblevne arbejdere 7 cent mere i timen!

Ud fra disse erfaringer er det naturligt at spørge, hvordan amerikanske arbejdere ser på produktivetsproblemet. Vi stillede spørgsmålet flere gange og fik det samme svar, som vi får herhjemme. Nemlig: Det store flertal af arbejderne er imod rationalisering og mekanisering, de frygter langvarig arbejdsløshed. Toplederne forsvarer rationaliseringen, ja lader endog ofte de af fagforeningen ansatte ingeniører udføre fabriksrationalisering for udkonkurrerede fabrikker (især inden for konfektionsindustrien). Og de gør det for at bevare arbejdspladsen for deres medlemmer. Så amerikanske fagforeningsledere har deres hyr med at forklare, hvordan den industrielle udvikling har været en endeløs række af rationaliseringsforanstaltninger, der har skabt større beskæftigelse, større produktion til en billigere pris, større løn og større

Som grosserer-societetets gæster ved en havnerundfart i New Orleans, den by der udnævnte os til æresborgere under vort ophold. Yderst t. h. Erik Svart fra den danske ambassade og Ray Donall fra Foreign Operations Administration.

behov for varer, som vore forældre aldrig har drømt om at skulle se eller komme i besiddelse af. Eksempler vil være lette at finde, tænk blot på forbruget af nylonstrømper; hvor heldigt at damerne (eller mændene måske) foretrækker de flortynde og ikke crepenylon.

Et af vore studieformål var at finde ud af, hvordan den amerikanske arbejder så på produktivitet og samarbejde. Hvor forundrede blev vi da ikke, når der på vort spørgsmål om produktionsudvalg blev svaret, at det var et forladt stade. De produktionsudvalg, der under krigen betød så meget for den amerikanske krigsproduktion, og som tjente som inspiration for Vesteuropas samarbejdsudvalg, var herovre glemte. Vore forelæsere kom aldrig selv ind på emnet, så betydningsløst fandt man det. Men fagforeningerne forstod som aktionærer i virksomhederne at blive orienteret om ordretilgang, økonomi og konkurrenceevne. Og de bragte disse oplysninger offentligt frem gennem deres egne radio- og fjernsynsstationer. UAW bruger 35000 dollars om måneden til oplysningsarbejde, og hovedparten heraf går til de fem ugentlige radioudsendelser. For os er det mærkeligt, at fagforeningerne ikke snarere bruger pengene til udgivelse af en avis, for det er en kølig behandling, arbejderspørgsmål får i den amerikanske presse. Men vi kan blive ved at undre os, det er og blir ikke anderledes.

Den amerikanske arbejder er — gennemsnitligt — ikke interesseret i faglige og politiske problemer; han er interesseret i at opnå den størst mulige levestandard, men hvordan den skal nås, står ham ikke klart, og det gælder både menige og ledende fagforeningsfolk. Op til borgmestervalget i New York så jeg fremtrædende arbejderledere gå med valgemblemer enten for demokraten Wagner (der sejrede), eller den uafhængige (liberale) Haley. I Vesteuropa véd vi, at fagbevægelse og politik skal arbejde hånd i hånd. Det har kun få indset i USA. Herom vidner de mange års forgæves forsøg på at danne et amerikansk arbejderparti; se bl. a. romanen om Eugene Debs, der er udsendt af Bogkredsen.

Vi fik dog på AFL's kongres i St. Louis et stærkt indtryk af, at der måske var håb om en mere aktiv stillingtagen til, hvilket parti fagbevægelsen *moralsk* burde støtte. I henhold til Taft-Hartley-loven må fagforeningerne ikke *økonomisk* støtte noget politisk parti; AFL og CIO har derfor dannet hver sin politiske afdeling med individuelt medlemskab for et kontingent af 1 dollar årligt. På AFL's kongres hørte vi først vicepræsident Nixon aflevere et budskab fra præsident Eisenhower. Det var ventet med nogen spænding, idet arbejdsminister Durkin få dage før havde demissioneret grundet på Eisenhowers uvilje imod forandringer i Taft-Hartley-loven; Durkin er en af vicepræsidenterne i AFL. Om denne sag sagde Nixon dog kun, at der måtte

Gruppen drøfter arbejdsoplysning med en af paterne på det katolske Loyola University i New Orleans. Fra venstre: Bertolt, Albert Nielsen, Schanfus næsten skjult bag Oluf Larsen, Ditlev Jensen og H. P. Sørensen. Foto: Hans Jensen.

foreligge nogle personlige misforståelser; Nixon kunne vældig godt lide Durkin, og hans kone kom da også sammen med Durkins kone! Da Nixon senere advarede fagbevægelsen imod at slutte sig til et bestemt politisk parti, anede man, at denne fare forelå. Han gjorde desuden den indrømmelse, at der ikke kunne regeres uden arbejderstemmerne. Hans tale, samt Eisenhowers budskab, blev modtaget med en talende kulde. — Dagens næste oplevelse var senator Morse, den senator, der under valgkampen, skønt republikaner, nægtede at støtte Eisenhower; han er nu uafhængig. Han holdt en stor og begejstret tale, der fuldstændig henrev forsamlingen, som mod slutningen, da han profeterede en demokratisk præsident i 1956, brød ud i begejstrede hyldestklapsalver.

Måske er vort indtryk rigtigt, når vi mener at kunne konstatere, at Eisenhowers regime har været en fiasko i de fleste amerikaneres øjne. Borgmestervalget i New York er en sådan strømpil. At dømme efter publikums reaktioner over for ugerevyerne, er Stevenson meget populær. Det er en almindelig ting, at filmpublikum gir deres bifald til kende ved håndklap. Det har publikum sikkert også gjort i sin tid, da de så *Mr. Smith kommer til Washington*, en film, vi danske ofte mindede hinanden om, ikke alene da vi stod over for den mægtige statue af Abraham Lincoln i hans memorial i Washington, men også når vi hørte om den korrupsion, der stadig kan findes i amerikansk politisk liv.

Det er et sundt træk, at USA lader en så samfundsrevsende film forevise i udlandet. Det er knapt så flatterende, at en dokumentarfilm som *Tennessee Valley-projektet* (TVA), der blev optaget i 1943, og derefter forevist overalt i verden, først i 1949 blev frigivet til forevisning i USA. Hvorfor? Fordi politikerne ikke var interesserede i, at vælgerne i Missouri, Colombia og Arkansas skulle stille krav om lignende flodreguleringer. De private elektricitets-selskaber er nemlig meget fornærmede på TVA, fordi de sælger deres strøm for 1,35 cent pr. kwh, mens gennemsnitsprisen er 2,87 cent, og kapitalisterne er åbenbart stadig i stand til at fortælle politikerne, hvad de bør mene om TVA. Elektricitetsselskaberne ofrer summer på reklame og fortæller folket — ligesom Eisenhower selv — at stats-elektricitet er »krybende socialisme« — (i parentes: regeringen i Washington reklamerer ikke for sin TVA-elektricitet, men den bruger den til atombyen Oak Ridge). Og så snart amerikanerne hører ordet *socialisme*, stivner deres ansigtstræk. Så megen virkning har McCarthy og katolikkerne dog haft.

Det er uundgåeligt for en amerikafarer ikke at få spørgsmålet McCarthy stukket ud. Og man venter det rigtige svar: at han intet betyder. Så kategorisk kan jeg ikke svare. McCarthy er inden for som uden for landets grænser blandt de mest omtalte politikere, og det vil være dødsensfarligt for ham den dag, der blir stilhed om ham — for så er han færdig. Men man må sige, at han forstår at give det brede publikum, hvad det ønsker. Fornylig giftede han sig med sin sekretær, og forberedte modtagelsen af Beria; han sår mistillid til amerikansk intelligens og forskellige regeringskontorer, og det er altsammen i massernes øjne prisværdigt. Og så bekæmper han kommunisme og radikale meninger, og det tiltaler alle katolikkerne plus mange andre stærkt religiøse arbejdere.

Et par gange har jeg nævnt katolikkerne; deres kontakt med arbejderbevægelsen er meget intim. Vi besøgte to store katolske universiteter, St. Joseph's College i Philadelphia og Loyola University i New Orleans. Begge universiteter underviser i fagforeningsproblemer, økonomi, historie m. m. Adskillige nuværende og kommende ledere inden for fagbevægelsen har været eller er elever, og mange påtager sig det job gratis at undervise på arbejder-aftenskolen. Og det er altsammen såre prisværdigt, men jeg kan ikke frigøre mig for min europæiske mistillid til katolicismen. På mit spørgsmål om, hvorfor katolikkerne havde taget initiativet til oplysning af arbejderne, blev der svaret, at det var da ganske naturligt, da så mange amerikanske arbejdere var immigranter fra de katolske lande i Europa; mange af toplederne i fagforeningerne er også katolikker. Dette så vi bl. a. på AFL's kongres i St. Louis, hvor forhandlingerne hver morgen blev åbnet med bøn og andagt af en præst, en pater eller en biskop. På CIO's sommerskole i Missouri blev der på en katolsk helgendag

Under besøget i Chicago undlod man naturligvis ikke at kigge på negerkvartererne, hvor forfatteren selv hentede dette billede af en markedsgade.

serveret fastemad for $\frac{1}{3}$ af kursusedtagerne. I en pjece, der er udsendt af damekonfektionsarbejdernes fagforening (ILGWU), behandler man agitations- og organiseringsproblemer og anbefaler heri, at man allierer sig med de stedlige præster og patere og får dem til at tale ved agitationsmøderne! Katolikkerne har ved deres mægtige universiteter i flere år haft negerstudenter; de var på dette område foregangsmænd og har tvunget en del andre universiteter til at anlægge samme linie.

Det kunne være fristende i denne sammenhæng at give en fremstilling af negerproblemet, men det ville kræve en del plads. Lad os nøjes med at konstatere, at negerproblemet er stort og meget større end sidste års debat herhjemme (bl. a. Mrs. Andersons tale i Hillerød AOF) gav udtryk for. Det er igen let at dømmе og være farisæisk; også andre nationer har deres raceproblemer. En fagforeningsmand (engelsk født) sagde til os: England har sit koloniproblem uden for landets grænser, vi har vores indenfor.

Ovenfor omtalte jeg de katolske universiteters undervisning af arbejdere; der er også — og heldigvis — andre universiteter, der driver en meget vidtgående og omfangsrig kursusvirksomhed i nært samarbejde med de to fagforbund, AFL og CIO. — Vi besøgte bl. a. Wisconsin University i Madison, Chicago University og Roosevelt College i Chicago. Alle tre steder fandt vi idealistiske og dygtige lærere, akademikere og tidligere oplysningssekretærer fra fagforbundene, der nu var fuldt beskæftiget med organisation og undervisning. Der blev udarbejdet håndbøger i alle mulige arbejdsspørgsmål, de fleste stencilerede, så de hurtigt kunne føres à jour med løblade. Bøgerne bar

præg af vel tilrettelagt stof, pædagogisk og metodisk rigtigt udført. Mange universiteter afholdt udgifterne af det løbende budget, andre fik tilskud fra fagforeningerne — f. eks. til lærerlønninger. Når universiteterne har lavet disse arbejderfakulteter, så er det en ting, der er modnet gennem den undervisning, de i mange år har givet bedriftsfunktionærerne; ganske langsomt er nødvendigheden af en teoretisk skolet arbejderklasse gået op for arbejdsgiverne, og da det er arbejdsgivere, der sidder i universiteternes styrelse (det er ikke statsejede universiteter), har det været let at gennemføre projektet.

Udover dette universitetssamarbejde har fagforbundene deres interne oplysningsarbejde. Vi havde lejlighed til at orientere os herom på AFL's og CIO's hovedkontorer i Washington; begge steder sad der kyndige folk i oplysningsdepartementet. De store fagforbund som damekonfektionsarbejderne (ILGWU) med 450.000 medlemmer og automobilarbejderne med 1.500.000 medlemmer havde deres egne store stabe, der kun beskæftigede sig med aftenskoler, kursus, radio m. m. Mest imponerende var ILGWU. De havde en træningsskole for deres unge medlemmer af et års varighed, vekslende mellem teoretisk undervisning på skolen i New York og praktisk arbejde som volontør ude i lokale fagforeninger. Der var hvert år 100 ansøgere, og der var kun plads til 30 på skolen; halvdelen af eleverne kommer fra arbejdspladserne, resten fra college. Efter endt skole har de en uddannelse, der kvalificerer dem til ansvarlige stillinger på arbejdsplads eller i fagforening, og tid efter anden får de disse stillinger. Det er ikke alle, der bliver stående som medlem i ILGWU, men på anden måde — som regel i et andet forbund — gør de en indsats for arbejderne. ILGWU's hus i New York (tidligere Fords New York kontorbygning) var fyldt med malerier og skulpturer, fremstillet af forbundets medlemmer på aftenskolens hobbyhold. Desuden har man en meget aktiv dramatisk klasse, der endog har haft stor succes på et Broadway-teater med et agitatorisk sangspil: Knappenåle og synåle. — ILGWU ofrer ikke mindre end 100.000 dollars om året på oplysningsarbejdet.

Vore indtryk om oplysningsarbejdet er hentet fra mange hold. Udover at de to forannævnte hovedorganisationer har hver deres eget oplysningsdepartement, må også nævnes *American Labor Education Service* (ALES), der har sit hovedkontor i New York, men hvis arbejde er internationalt, altså spændende over alle 48 stater, Canada m. v. ALES er startet 1925 og har som leder Miss Eleanor Coit, der i 30'erne studerede arbejderoplysning og sociallovgivning i Danmark og fra den tid har flere danske venner. Det er ikke alle fagforeninger, der benytter sig af dette kontors service, og der er ikke kollektivt medlemskab, men betaling for ydelser. ALES virker som konsulent gennem korrespondance, kursusledelse, rejser, udgivelse af pjecer m. m. Miss Coit var

utrættelig i sine anstrengelser for at skaffe os det størst mulige udbytte af vor tur.

Amerikanerne får ord for at være så praktiske, når det gælder at organisere og rationalisere. Det gælder bestemt ikke inden for arbejderbevægelsens organisationer. Der er to faglige landsorganisationer, der ikke kan li' hinanden og dog fører den evige tale om sammenslutning. Der er et centralt oplysningsforbund, ALES, der må konkurrere med ovennævntes oplysningsdepartementer samt snesevis af forbunds interne oplysningsafdelinger. Det er spild af mange gode kræfter. For oplysningsfolkene er gode pædagoger (for øvrigt ofte uddannede børneskolelærere, der i tide er sprunget fra disse dårligt lønnede og religiøst og politisk censurerede embeder). Vi så det på CIO's sommerskole i Missouri, hvor vi tilbragte fem dage i spartanske KFUK'ske feriehjemslokalteter — med sand på gulvet og 32 mand på sovesalen. Lederne holder ikke alenlange foredrag, men springer lige ud med spørgsmål til deltagerne om, hvad de ved om emnet eller hvilke tanker de har gjort sig om det. De møder eleven, hvor han står, og irriterer ham ikke ved at fortælle hvad han ved, eller fortælle noget han ikke forstår.

At denne storartede undervisning så foregår i så primitive lokaler, ja det må man nøjes med at konstatere. CIO har ingen planer om at bygge egne skoler. Man lejer sig ind, hvor man kan få lov at være, når der er negre som kursusdeltagere. Det er den hårde kendsgerning.

Det er gået op for mig, hvor umuligt det er at skrive udtømmende om alle vore oplevelser og derigennem give læserne et samlet billede af USA. USA er ikke eet land, men 48 forskellige stater. Vi har kun været i ti stater, og tilmed er vore indtryk endnu så friske, at alle de sporadisk oplevede ting endnu ikke har samlet sig til et helhedsbillede. Endvidere: — det sete afhænger af øjnene, der ser; vi havde vore danske øjne på, og det faldt ikke altid ud til USA's fordel. Men imponerende var det alligevel!

Ditlev Jensen.

ERIK KNUDSEN: *Du stirrer på mig*

Til Kim Chol Yun, et koreansk barn, som jeg aldrig har set.

Du stirrer på mig
Tryksværte kun
Lidt sort og hvidt
Du stirrer på mig
Du kan ikke lukke øjnene
Benzin
Har brændt dine øjenlåg
Du stirrer på mig
Skaldet
Plettet af ar
Jeg skubber avisen bort
Kigger ud
Himlen er lys og klar
Du stirrer på mig
(Sentimental
Sentimental, siger de
Deres øjne er blanke og blå
De ser kun, de vil kun se
Nære ting)
Du stirrer på mig
— Kristus! Sokrates!
I totusind år har jeg prøvet
At glemme
At leve
Med lukkede øjne —

Af Erik Knudsens
nye digtsamling *Brændpunkt*, ud-
kommet i dette efterår på Gyldendal.

ALFRED KROGH PEDERSEN:

18 MÅNEDER I FORSVARET

Det er meget almindeligt, man kan næsten sige det er moderne at påstå, at soldatertiden ødelægger de unges positive indstilling til forsvaret. Det er rigtigt, at forsvarsviljen som regel »går fløjten«, så længe militærtjenesten står på. Dette kan vist ikke være meget anderledes, men hermed være ikke sagt at det er, som det skal være — langt fra. Det er nu engang således, at der altid vil være en naturlig egoistisk irritation over soldatertiden og de ulemper, den medfører (den samme følelse mange nærer ved at betale skat). Hvis man så oven i købet føler sig uretfærdigt behandlet, er det naturligvis helt galt. Denne almindelige kværulertrang hos soldater er der efter min mening ikke noget foruroligende i. Det er da heller ikke almindeligt, end ikke i disse år, at soldater, den dag de hjemsendes, er besat af hævntørst, og ret mange dage går der sjældent, før den hjemsendte soldat begynder at fortælle hårrejsende beretninger om »dengang jeg var soldat«.

Dette skulle ikke være en sådan »soldaterkrønike«, selv om jeg for kort tid siden er hjemsendt fra flyvevåbenet efter 1½ år »i trøjen«. Jeg skal i stedet forsøge at analysere noget af det, der sker *med*, og noget af det, der sker *i* de unge mennesker i soldatertiden.

Dette at soldater, når de er mange sammen, hvad de jo i reglen er, føler en næsten hellig forpligtelse til at skælde ud over alt og alle vedrørende militæret, tror jeg altså ikke stikker særlig dybt, og jeg tror heller ikke, dette for-

hold bliver meget anderledes. Der er i disse år meget, der er grund til at skælde ud over, og så er det vel også naturligt, at soldaterne gør det, også i det daglige, selv om de, hvad vel ikke alle gør sig klart, selvfølgelig ikke opnår noget herved. Men hvis man tænker sig de mangler og ulemper afhjulpet, der i øjeblikket er mest utilfredshed med, vil der straks være andre ting at lade sin irritation gå ud over.

Det er nu engang således, at »dit fængsel er der, hvor du ikke ønsker at være«, og hvadenten man har det godt i dette »fængsel« eller ej, vil man aldrig nå dertil, at soldaterne ikke har denne kværundertrang. Jeg skal nævne et par eksempler til at forklare, hvad jeg mener.

En forholdsvis stor del af den militære tjenestetid anvendes til idræt, gymnastik, boldspil, terrainsport o. lign. Altsammen ting, som vel nok størstedelen af de værnepligtige under en eller anden form dyrker eller har dyrket som fritidsinteresse. Også disse ting er der imidlertid almindelig utilfredshed med, at man skal »spilde tiden med« som soldat. Dette med, at man spilder tiden, er i det hele taget for de fleste soldater et yndet omkvæd på indvendingerne mod militæret. Det er også rigtigt, at megen tid anvendes irrationelt, men man skulle jo tro, at de soldater, hvis væsentligste anke med rette er, at de spilder tiden, med kyshånd ville tage imod de tilbud, man vitterlig har gennem velfærdstjenesten, om undervisning i fritiden i næsten hvilket fag man måtte ønske det. Den eneste betingelse er, at man kan samle en halv snes deltagere dertil. Sådanne muligheder havde man i min garnison (Flyvestation Karup) for at få fritiden udnyttet. Det var imidlertid ikke muligt at samle den nødvendige tilslutning til noget fag en vinter igennem ud over sløjde, bogbinding o. lign. Til trods for at soldaterne vitterligt gik hjemme på kasernen, jeg kan godt sige i hundredvis, og fordrev tiden med at fortælle hinanden, i hvor høj grad de spildte tiden.

Uden at jeg på nogen måde vil give mig ud for at være psykolog, vil jeg tro, at den slags ting er udslag af en speciel »soldaterpsykose«, der vil være til stede i mere eller mindre udpræget grad så længe soldater føler, at de er isolerede og er berøvet deres »personlige frihed«, hvilket vel vil sige friheden til selv at bestemme, hvornår de vil i seng, hvornår de vil gå med hænderne i lommen o. s. v., o. s. v.

Det er også på baggrund af denne »soldaterpsykose« jeg mener, man skal se de demonstrationer, eller mytterier som bladene yndede at kalde det, der fandt sted i februar. Jeg er sikker på, at der i hvert fald i min garnison, hvor jeg havde lejlighed til at iagttage begivenhederne fra nærmeste hold, *ikke* var tale om, at en kold og beregnende »ledelse« på forhånd havde planlagt aktionen og derefter hidset »mængden« op til optøjer, fordi man tænkte sig at

opnå fordele derved — man tænkte simpelthen ikke. Det var tydeligt, at det her drejede sig om en ren spontan »eksplosion« af forurettede og krænkede følelser, som hurtigt udviklede sig til det rene massehysteri, der endvidere fik næring ved visse officerers lige så ophidsede og dermed også *ophidsende* optræden. Det er en kendt sag, at officerer i almindelighed er dårlige pædagoger, noget sådanne ungdomsopdragere jo nødigst af alt skulle være.

Efter mytterne kom det tydeligt til udtryk, at offentligheden var rystet over det skete, og selv om jeg også afgjort tager — og for øvrigt også da det skete tog — afstand fra demonstrationerne, vil jeg hævde, at soldaterflertallets reaktion var både forståelig, forklarlig og naturlig. Det er lidt for billigt, når »bedrevidende borgere« vil give soldaternes ungdommelighed og umodenhed skylden — og endog i temmelig stor udstrækning har brugt mytteriaffærerne som et argument mod nedsættelse af valgretsaldere.

Det, der skete med disse soldater, var ikke bestemt af, om de var 21 eller 25 år. Jeg minder i den forbindelse om, at der, ganske vist for nogle år siden, skete noget ganske tilsvarende med adskillige millioner mennesker i Tyskland, også over 25 år., der med visse mellemrum »gik amok« på lignende måde. Ganske simpelt fordi den psykologiske baggrund for noget sådant var til stede. Ingen vil vel af den grund påstå, at tyskerne i almindelighed er umodne eller uegnede til at have valgret. Man kan også med rette henvise til, at de soldater, der gik med i demonstrationen, ikke fortrinsvis var de yngste og mest »ubefæstede sjæle«, det var lige så vel de ældste soldater (25—26 år) og de til daglig rolige og tænkssomme, der var »angrebet«, så længe det stod på. Også »tømmermændene« dagen derpå var vist nogenlunde ligelig fordelte.

Det er derfor beklageligt, om mytteriaffærerne har fået lov at indvirke vel meget på afstemningen om valgretsaldere, hvad jeg tror de har. Men de har vel på den anden side ikke betydet så meget, at det endelige resultat ville være blevet anderledes, hvis mytterne ikke havde fundet sted.

Der er en ting, der efter min mening er mere betænkelig end soldatens før omtalte almindelige utilfredshed med forholdene. Det er soldatens tvivl om, hvorvidt det hele er noget værd. Denne orm gnaver nemlig lang tid efter, at han er hjemsendt. Også dette er forståeligt, eftersom vort forsvar på mange måder er ineffektivt, vel nok hovedsagelig på grund af mangelen på kvalificerede ledere og undervisere og på tidssvarende materiel, men også fordi man efter min mening har fået dette med »hærens demokratisering« galt i halsen.

Siden krigens afslutning og dermed påbegyndelsen af værnernes genopbygning har dette noget uklare begreb »demokratisering« været et krav fra »den offentlige mening« hvilket vel vil sige befolkningen, pressen og politikerne (de tre kategorier som officerer i almindelighed jævnlige skælder ud over og

»En virkelig gennemført disciplin ville skabe mere effektivitet i forsvaret og ville måske også have større chancer for at blive akcepteret af soldaten, idet han jo så ville være overbevist om effektiviteten af det værn, han tjener. Selv om vi ville, kunne der imidlertid ikke skabes den ubetingede lydighed, der skal til for at gøre militæret 100 pct. effektivt i krigstilfælde. De for få, for unge og for dårligt uddannede befalingsmænd formår simpelthen ikke at gennemføre noget sådant ... «

vist nærmest betragter som nødvendige onder, hvis vigtigste opgave er at finansiere forsvaret).

Man må imidlertid gøre sig klart, at dette krav om demokrati og humanisme vil kollidere med kravet om effektivitet i vore værn. Her gælder det nemlig mere end på noget andet område, at diktatur er langt mere effektivt end demokrati.

En virkelig konsekvent gennemført disciplin ville skabe mere effektivitet i forsvaret og ville måske også have større chancer for at blive akcepteret af soldaten, selv om det jo ville være ham, det kom til at »gå ud over«, idet han så ville være overbevist om effektiviteten og brugbarheden af det værn, han tjener, og det er jo som nævnt her, det hinker i disse år. Selv om vi ville, kunne der imidlertid ikke skabes den ubetingede lydighed, der skal til for at gøre militæret 100 pct. effektivt i krigstilfælde. De for få, for unge og for dårligt uddannede befalingsmænd formår simpelthen ikke at gennemføre noget

sådan. Det er også i høj grad tvivlsomt, om man, selv om man havde det tilstrækkelige antal øvede befalingsmænd, kunne lave noget sådant, når det øvrige samfund demokratiseres mere og mere og man fra opdragernes side, hvad de fleste af os vel synes er helt i orden, gør hvad man kan for at befri den opvoksende slægt for den autoritetstro og overmenneske-mentalitet, tidligere generationer havde, og som er nødvendig for at få folk til at lystre blindt og nære ubetinget »respekt for overmand«. Vi kan altså ikke, hvad vort forsvars effektivitet angår, hamle op med de lande, der ikke har sådanne skrupler m. h. t. om deres soldater bliver human og demokratisk behandlet eller ikke, fordi befolkningen her i landet nærer en sund afsky for vold, brutalitet og tvang og altså også kræver dette fjernet fra vort forsvar. Mens vi her i landet hverken kan eller vil bruge den kadaverdisciplin-metode, der gør andre landes soldater farligere under en krig end vore, så er det, man i disse år forsøger at finde, en slags balance mellem på den ene side officerernes krav om effektivitet og på den anden side befolkningens krav om, at soldaterne behandles human og sikres mod overgreb fra »overmænd«. Dette er unægtelig svært og er heller ikke lykkedes særlig godt. Man kan vist med rette sige, at der hverken er særlig meget effektivitet eller demokrati i det danske forsvar.

Det må dog retfærdigvis indrømmes, at der på et enkelt område er gjort væsentlige fremskridt i retning af demokratisering, nemlig m. h. t. den mili-

»... og det er også i høj grad tvivlsomt, om man, selv om man havde det tilstrækkelige antal øvede befalingsmænd, kunne lave noget sådant, når det øvrige samfund demokratiseres mere og mere, og man fra opdragernes side, hvad de fleste af os vel synes er helt i orden, gør hvad man kan for at befri den opvoksende slægt for den autoritetstro og overmenneske-mentalitet, tidligere generationer havde, og som er nødvendig for at få folk til at lystre blindt og nære ubetinget »respekt for overmand«.

tære uddannelse. Det er faktisk således nu, at det at nå toppen kun er et spørgsmål om evner og dygtighed — et fremskridt, der jo først virkelig vil vise sin værdi, når det har virket i nogle år.

Derudover står det altså sløjt til, og grunden er sikkert den, at man har forsøgt at blande to systemer sammen, som ikke lader sig forene. Man har beholdt den diktatoriske struktur, vort militær havde, vel nok delvis efter prøjsisk mønster, og så tilsat dette system en smule »demokrati«, hvilket vil sige ting som f. eks. en talsmandsordning, en lidt slappere disciplin, forbud for befalingsmænd mod at bande, altså med andre ord har givet den diktatoriske hær en demokratisk »facade«, hvorved det hele er gjort til en »kalket grav«.

Talsmandsordningen er kun »facade«, det har masser af eksempler vist, bl. a. Peitersen-sagen, og slappere disciplin og mildere straffe har ikke noget med demokratisering at gøre, det skaber kun flere pjattede sensations-retssager, mindre respekt for straf i soldatertiden og flere straffede soldater.

Men hvad vil du da, mand? vil nogen sikkert med rette spørge, og jeg skal forsøge at svare.

General Thygesen har udtalt, at man skal se at finde frem til den form for disciplin, der er f. eks. i et fodboldhold eller et musikkorps, hvor hver enkelt samarbejder og nøjagtigt adlyder dirigentens mindste vink, *fordi han indser, at det er nødvendigt* for at opnå et godt resultat. Dette er jo et helt andet og betydelig mere tiltalende system end den »kæft-, trit- og retning-disciplin«, man altså endnu — til trods for den demokratiske facade — prøver at redde stumperne af, og det kan sikkert også blive effektivt.

Det mener jeg altså også, vi bør nå til, men man kan kun opnå en sådan frivillig eller blot delvis frivillig lydighed, hvis vi først kasserer levningerne fra prøjser-disciplinen. Vi må vælge mellem de to systemer, ikke forsøge at blande dem sammen.

Vil man have en disciplin, der forudsætter at soldaten adlyder, fordi han forstår, det er nødvendigt, må man begribeligvis først fjerne alt det »teater«, der kun tjener til at opretholde en kunstig disciplin og ellers er fuldkommen umotiveret. Lad os blive fri for al den unødige paraderen, overflødig eksercits, hilsepligt, kort sagt alt det, man kun har, fordi det er »militærisk«, og ikke fordi det er fornuftbegrundet. Man er ikke i stand til at give soldaten en tilfredsstillende forklaring på, *hvorfor* han skal det og det, og derfor er man nødt til at sige »hold kæft«, hvis han er så »provokerende« at spørge.

Og lad os så få befalingsmændene »ned på jorden«, så de kommer på talfod med de menige, både i og uden for tjenestetiden.

Det er også galt, at officererne heller ikke er i stand til at give soldaten en

tilfredsstillende forklaring på, hvorfor han i det hele taget skal være soldat. Man diskner ganske vist op med de gamle »konservative« fraser om konge, fædreland, national ære o. lign. ting, som de soldater, der har humoristisk sans, smiler ad, og som de, der ikke har det, irriteres over. Jeg tror, det ligefrem skulle indgå som et led officerernes uddannelse at kunne give soldaterne international orientering og på en fornuftig og realistisk måde forklare baggrunden for, at også Danmark må have et forsvar.

Jeg ved, officererne vil sige: »Dette er ikke vor opgave«; men er dette synspunkt ikke forældet? Jeg tror ikke på nytten af, at man kommanderer 1000 soldater hen i en gymnastiksal til et udenrigspolitisk foredrag af en eller anden folketingsmand, og når jeg ikke tror, det har nogen værdi, er det fordi jeg selv har prøvet det.

De fleste officerer er hundeanngst for politik, men enkelte forsøger dog at give soldaterne udenrigspolitiske oplysninger. De ligger imidlertid i visse tilfælde helt nede på et McCarthy-plan, og så er værdien mere end tvivlsom.

Man kan ikke gøre soldatertjenesten til noget tiltalende eller interessant, men man kan i hvert fald afskaffe al unødigt »støvletramp og våbenraslen«, der gør det hele så meningsløst. Kan vi få de unge mennesker til at forstå, at et forsvar er nødvendigt, og at *måden, vi gør det på, er rigtig*, tror jeg også, soldaterne vil akceptere ubehagelighederne.

Alfred Krogh Pedersen.

STORM, BLOKHUS

Tegning: Hans Lollesgaard

Studiekredstid

Af RAGNA BREDSTED

Dette er ikke nogen instruktion i studiekredsteknik og end ikke en vejledning for studiekredsdeltagere, men blot et personligt forsøg på ud fra egne erfaringer at prøve på at vise nogle af de meget store værdier, der ligger i studiekredsarbejdet.

Bogen, biblioteket og studiekredsen er en velafstemt treklang, hvori bogen er den førende med ekko fra nære og fjerne horisonter. Den udgør fundamentet for vor kultur og er den store opbevarer og formidler af al menneskelig viden og tænkning, som mennesket på sin gang gennem tiden har samlet sig, og den er beretteren om lidelse og lykke. Tænkte man sig mennesket pludselig berøvet læse- og skriveevnen, ville de fodspor, vi har trådt, være som spor i sandet, der straks løber fulde bag os, og kulturen ville være henvist til at bygge videre ene på den mundtlige overlevering og derved blive en anden. På bogens blade brydes bølgeslaget fra fortid og nutid og spindes tråden til fremtidens væv.

Da mennesket havde lært sig at holde ligevægten på to og at forme lyden til ord og sætninger, opstod efterhånden også ønsket om at kunne binde det flygtige ord for at sende det som en budstikke fra mand til mand og ind i fremtiden til kommende slægter. Mennesket begyndte da at skrive med billeder. Kunsten og mennesket har fulgtes ad, sandsynligvis omtrent fra begyndelsen, så det lå snublende nær at udtrykke med billeder den tale, man ønskede at fastholde. Den første skriveglæde gav sig undertiden storslåede udtryk på hele fjeldvægge, hvor billederne huggedes ind i den hårde granit og blev uforgængelig tale.

Disse billedskrifter og de deraf forenkledede former, tegnskrifterne, granskes nu verden over. Fjeld og sten taler, og i deres kor blander sig Babylons ler-

tavler, Ægyptens papyrusruller og lige så mærkværdige skrifter andre steder fra, bøger, der i høj grad afviger fra, hvad man i dag forstår ved en bog. Nutidens bog er den maskintrykte bog med mulighed for ubegrænset mangfoldiggørelse. Atomenergi, pyramiderne, politik, mennesker som de er — der står om det alt sammen i bogen, og samfundet anser det som en af sine fornemste opgaver at lære sine borgere at læse og at give dem mulighed for fuld udnyttelse af deres læsefærdighed.

Samfundet gør bøgernes indhold til hvermands eje, ganske uanset hans økonomiske evne, ved at oprette og drive vore folkebiblioteker. Lånere i danske folkebiblioteker, selv i landets mindste sognebiblioteker, holder fingeren på verdenslitteraturens puls, da disse folkelige kulturcentre foruden at råde over alt det bedste af vor egen litteratur også rummer en mængde udenlandsk litteratur i oversættelse og tillige for en dels vedkommende i originalsproget. Desuden står folkebibliotekerne i forbindelse med vore videnskabelige biblioteker og har ligeledes en kontakt med udenlandske biblioteker. Dette vil altså sige, at enhver låner således ved bøgernes hjælp, ganske som det behager ham, kan se himlen blomstre med stjerner eller slå gnister af visdommens bjerg, hvis han foretrækker dette.

Der er mennesker, som allerede den første skoledag inficeres så grundigt med den sorte bogstavbacille, at de for altid er hjemfalden til bogen. Blot den måde, de tager en bog i hånden på, røber dem. Det er, som føler deres fingre bogstaverne allerede gennem bindet og begynder på læsningen, endnu førend øjnene tager fat.

Men til gengæld er der tusinder, som aldrig når til at hæve de skatte, reolerne gemmer. Deres læselyst tilfredsstilles tilsyneladende ganske af de lette portionsanretninger, den kulørte presse serverer dem i fiks emballage. Andre tusinder lider under en utilfredsstillet læsesult. Sød dessertmad er dem ikke nok, deres behov rækker i virkeligheden meget videre, men de mangler tid eller erfaring for, hvordan man går i lag med den litteratur, der er fyldig som moden kerne. For disse tusinder er studiekredsen simpelthen et fund. Den er staven, som kan slå vand af klippen.

Ordet studiekreds lyder måske nok lidt højtideligt og virker afskrækkende på nogle, og derfor skal man gøre sig klart, at der her ikke er tale om at studere i ordets gængse forstand og heller ikke om at sætte sig på skolebænk og terpe. Studiekredsen kræver hverken adgangs- eller afgangseksamen, man tager blot søndagsselen på og hengiver sig til lystbetonet arbejde i et kammeratligt fællesskab om læsning og samtale, som enhver kan forstå, og ingen er for ung eller for gammel til at være med. Nerven i alt studiekredsarbejde er gennem skønlitteraturen og faglitteraturen at få noget virkeligt at vide, at lære

at få det fulde udbytte af sin læsning. Georg Brandes siger så træffende: Hellere læse 100 bøger om én ting end én bog om 100 ting.

Man giver sig god tid i studiekredsen, for den er tænkt som en vederkvægelser og afspænding fra døgnets mekaniserede tempo ude på arbejdets plads eller hjemme i køkkenkrogen, og princippet i studiekredsen er: En for alle og alle for en, — det kan forklares således, at hver studiekredsdeltager kun behøver at gøre sin brøkdel af arbejdet — de øvrige brøkdele gør hver især af de andre.

Ved en sådan arbejdsdag bliver det muligt selv med stærkt begrænset fritid og eventuelt lige så begrænset forhåndsviden at få del i bøgerne og det, de har at give. De bøger, studiekredsen har brug for, kan skaffes vederlagsfrit fra folkebibliotekerne, når man knytter kontakten med et sådant bibliotek. Adgangen til at være med i en studiekreds er såre nem. Foreninger og oplysningsforbund udbyder hver vintersæson studiekredse af mange slags, og kontingentet — hvis der er noget — er en ubetydelighed. Vil man hellere lave sin egen studiekreds med mennesker, der i forvejen kender hinanden og har en fælles interesse, kan dette også gøres. Man kan da på skift samles i hjemmene, og man har samme lette adgang til at låne de fornødne bøger på folkebibliotekerne, der samtidig kan give anvisning på velegnede studievejledninger, der viser, hvorledes man kan tilrettelægge arbejdet.

Vore studiekredse burde i virkeligheden stormes, når man tænker på, hvor fornøjeligt, berigende og spændende det er at gå i studiekreds. Der går bolden sandelig også i mål, og der er oplevelser, som let kan tage kampen op med sensationer som: »Døde piger sladrer ikke«. Alle har vi trang til engang imellem at blankpudse hverdagen og se tilværelsen under forskellige synsvinkler, og dette sker blandt andet ved at være med i en studiekreds, hvor også noget så elementært og værdifuldt som kammeratskabet gror frem. Ikke mindst for de enlige har studiekredsen sin store betydning. Nye tanker vækkes, og meget, som var stuvet hen i en afkrog af sindet, trækkes frem og viser sig nu i en ny belysning gennem arbejdet med bøgerne og giver indhold langt ud over timerne i studiekredsen.

Dykker man ned i emner egnede til studiekredsbrug, opdager man, at der er flere, end der skal til for at dække et helt liv ind. Der er emner for enhver smag. Ved et emne som »politik« vil en del måske vende sig bort, grebet af kedsommelighed og med en mine af: »Det kommer ikke mig ved« —. Ikke få kvinder vil reagere sådan, og en del unge af begge køn gør det ligeledes. Det burde ikke være sådan, når man tænker på, at til det daglige brød hører livsfornødenheder som nylonstrømper, chokolade, tobak, bøger, sygehuse, biblioteker o. s. v., og at alt dette er identisk med og afhængigt af politik.

Det var måske alligevel ikke så dårlig en anvendelse af tiden at prøve på at få en politisk orientering og se, hvad det er, der sker på tinge, dér hvor opskriften til det daglige brød skrives. Et emne som skolen og dens enorme betydning må vel også kunne siges at være i brændpunktet idag, hvor skolens form er i støbeskeen. Inger Moes bog: *Moderne skoletanker* —, med kapitler som: *Skole og hjem* — *Fritidsvirksomhed* — *Delt eller udelt skole* — for blot at nævne nogle af dem, skulle vel nok kunne være fristende at granske nærmere. Og emnet: *Børnepsykologi!* — Der er skrevet bøger fulde derom! *Pyramiderne*, noget så fjernt og vældigt og eventyrligt. Fik de os ikke allerede som små til at se syner? Men nåede vi nogensinde at læse om den kultur, der skabte dem? Var det mon så tosset en række aftener at tage ferie fra nuet og efter at have gjort Ægypten så bagefter kigge lidt om hjørnet ved Cheops-pyramiden og rejse ad Østafrikas ældgamle kongevej ned til æquator og mærke Afrikas sorte hjerte banke og se stedet for negeren Jaques Roumains syner i digtet »Ibenholt«:

»Et vakkende optog drukket af luftspejlinger
på slavekaravanens sti
løfter
som tyngede grene af skygger, lænket sammen af sol,
bedende arme mod vore guder«.

Gør en afstikker ind i Kenya til Karen Blixens afrikanske farm, som hun beskriver på en så fascinerende måde i sin bog, at man oplever det hele med hende.

Karen Blixen har mødt en elefanthjord på vandring gennem tæt urskov, hvor sollyset kom sivende ind imellem de tykke grene og slyngplanter i små pletter og stænk; — de strakte ud, som om de havde et stævnemøde ved verdens ende. Og hun har set girafferne bevæge sig over sletten i sær uforlignelig ynde, som om de ikke var en flok dyr, men sjældne højstammede, spættede kæmpeblomster, der skred frem. Hun har fulgt efter to næsehorn på morgentur og hørt dem snøfte og pruste i morgenluften som to store, kantede kæmpesten, der var blevet levende.

Karen Blixen har truffet den kongelige løve, når han under en aftagende måne har trukket et mørkt kølvand efter sig i det søvlglimsende græs, og hun er stødt på ham i hans middagshvile i familiens skød på det korte græs og i akacietræernes fine, forårsagtige skygge.

Det er, som hele Afrika kommer en i møde i bogen om den afrikanske farm. Og færdig med Kenya, løft da et øjeblik låget på raceproblemernes sydende

heksekedel i Sydafrika og forstå, at dette spørgsmål er livsvigtigt og nært for hele verden.

Der er en anden rejse, man også bør prøve og aldrig vil fortryde. At foretage en uforglemmelig kavalkade gennem dansk lyrik. Begynd helt i bund med oldtidskvadet »Vølvens spådom« i Thøger Larsens klarsynede oversættelse. Se med den gamle spåkvinde al begyndelses tomrum, hvor ingenting var, »ej sand, ej sø, ej svale bølger« — og oplev det vældige ragnarok med verdens undergang, der får solen til at sortne og landene til at synke i havet og værst af alt: får de hellige stjerner til at haste af himlen. Oplev til slut jordens genskabelse, når den atter stiger af vandet, vårgrøn og frisk, sådan som mennesker under enhver tids ragnarok håber, det vil ske.

Efter oldtidskvadet tier overleveringen af dansk lyrik en tid, men kommer så igen med vore folkeviser, om hvilke Johan Ludvig Heiberg skriver så rammende:

»Dog har de sange så frisk en duft
som engens blomster i morgenluft.
De har en farve så dansk, så fager
som lysblå kornblomst på rugens ager«.

Fra folkeviserne går turen videre over vægtters og Mariakvad til Brorsons og Kingos magtfulde salmer og derfra med Johannes Ewald lige ind i romantikken til den unge Oehlschlæger, der lader elementerne bruse og den givtige muld åbne sit skød. På rejsefærden fremover høres klang af Grundtvigs malm og Chr. Winthers blide ynde:

»Du er som brød, det grove — fine,
hvoraf man aldrig bliver ked.
Du er som rene, gamle vine,
hvorved man aldrig vorder led«.

Dansk lyrik har så mange navne, at det er udelukket her at nævne dem. Den, som gir sig i lag med lyrikken, får alting til givendes som set gennem et magisk glas. Han ser med Nis Petersen natten komme susende på meder af sølvblankt måneskin og forstår hos Kaj Munk, at det vilde skovjordbær har næsten en sjæl, og at man skal give det tid til at tage sig ud; — knæle for det, når man plukker det og trække det på strå:

»For det er en perle, — skovens røde perle«.

I lyrikken fornemmer man pust af det udsigelige, som når Halfdan Rasmussen i digtet »Gud« taler om nattens gule korn og nattens små mus, der

rummer evigheden. At fordybe sig i lyrikken er at tage alting i besiddelse påny. Digteren Hans Hartvig Seedorff giver os vist egentlig selv lyrikkens væsen i øje, når han synger:

»Vi har retten til at drømme, at vi lever,
når det lykkes os at leve i en drøm«.

Til slut skal der lige peges på emnet »Mennesker«, som også har sin helt naturlige plads blandt studiekredsemnerne. Det er et emne, man kan blive stående ved alle sine dage og dog aldrig blive færdig med, fordi mennesker i deres indbyrdes forhold altfor ofte kommer til kort. Set i store perspektiver viser historien det med al ønskelig tydelighed, men for at få det mest mulige ud af livet er det dog lige så nødvendigt at fylde sig med medmenneskelig forståelse som at fylde sine lunger med luft, hvis man vil leve. Enkelt og ligetil — ikke? — og dog så vanskeligt, fordi man har en tilbøjelighed til at krybe i skjul for hinanden og tage maske på og klistre den så fast, at det er svært at lægge den, selv når man gerne vil, — og så begynder misforståelsernes snebold at rulle.

Men her er det, skønlitteraturen har sin måske største værdi, fordi digterne har en særlig evne til at se bag om maskerne og lodde menneskesjælen og vise, hvordan mennesker er indeni, og at de netop fordi de er, som de er, handler, tænker og føler, som de gør. Emnet mennesker, dette evige tema, gennemspiller skønlitteraturen gang efter gang i alle dets variationer.

Man kan fordybe sig i Dostojevski og føle det som kvælertag i struben, eller man kan holde sig til de moderne forfatterskaber, det er lige meget, for mennesket afsløres hos dem alle. En værdifuld hjælp gives til medmenneskelig forståelse, og den der først forstår tilgiver, og den der tilgiver strækker hånden ud. Og med tilstrækkelig mange fremstrakte hænder kommer Een verdens så livsnødvendige fred inden for mulighedernes rækkevidde.

— Der er grund nok til at gå i studiekreds.

Ragna Bredsted.

LIS LOMHOLT:

AT GØRE OG AT VÆRE

Tanker ved Karen Blixens

»Båltale med 14 års forsinkelse«.

For 14 år siden blev der afholdt en stor international kvindekongres i København, og ved denne lejlighed blev Karen Blixen opfordret til at holde båltalen ved kongressens afskedsmøde. Karen Blixen afslog, fordi hun ikke mente at forstå sig på kvindesag; men i år har hun alligevel holdt sin »båltale« i radioen, og nu er den også blevet udgivet på Berlingske forlag.

Det er en fiks lille ting, skrevet så elegant og intelligent, at man nyder at læse den, og derfor spindes man også let ind i Karen Blixens net. Karen Blixen siger noget rigtigt om, hvordan mænd er, og hvordan kvinder er, og især om, hvordan de vurderes i vor kulturkreds; og fordi man stort set må give hende ret, kan man let overse, at hun slet ikke kommer ned på jorden til os andre, hvor de praktiske problemer er.

Sagt på jævnt dansk mener Karen Blixen, at manden er udadvendt, at han lever i sit arbejde, i ting uden for sig selv; hvorimod kvinden er indadvendt og kun lever rigtigt i det, som hun har et direkte, personligt forhold til. Og derfor mener Karen Blixen, at kvinderne skal slå sig til tåls og affinde sig med, at de nu engang ikke kan komme til at udrette så meget i denne verden som mændene. Hun skriver:

»Jeg tror, at i det daglige liv, og det daglige livs forhold, en konkurrence mand og kvinde imellem er en gold og uhyggelig foreteelse. Det er ingen lykke for en kvinde at sætte en mand tilvægs, det er ingen ydmygelse for en mand at knæle for en kvinde. Men det er ydmygende for et samfunds kvinder ikke at kunne agte dets mænd, det er ydmygende for et samfunds mænd ikke at kunne ære dets kvinder.«

Karen Blixen tillægger vekselvirkningen, den gensidige inspiration, mellem

mænd og kvinder en meget stor betydning og mener, at den er en af de vigtigste drivkræfter i hele vor kultur.

Hun forsøger også at definere den væsentligste forskel på mænd og kvinder: »Mandens tyngdepunkt,« siger hun, »ligger i, hvad han i livet udfører og udretter, kvindens i, hvad hun er. Taler man med et menneske om hans forældre, vil han i almindelighed meddele, hvad hans far har *udrettet* i verden. »Min far byggede Storstrømsbroen, min far skrev den og den bog, min far startede den og den store forretning.« Og spørger man ham så om hans mor, svarer han: »Mor var så yndig.«

Og videre skriver Karen Blixen: »Manden skaber værket af, men uden for sig selv, og mange gange, når det er færdigt, forlader han det og skyder det ud af sin bevidsthed for at begynde et nyt.«

Om kvinden siger hun: »Kvindens virke er at udvide hendes eget væsen. Det kan brede sig meget vidt, som et stort træs krone, men det har stadig sin rod i hendes eget jeg.« — Å ja, det er poetisk sagt, og vi nyder det, som man kan nyde en buket liljekonvaller.

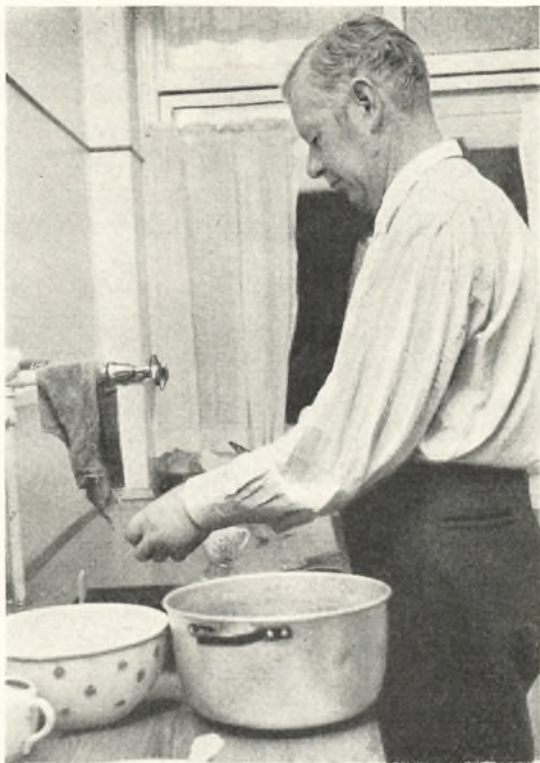
Hvem ville vel forøvrigt drage til felts for kvindernes håndgribelige rettigheder i dag, hvor de praktisk talt er ligeberettigede med mændene, bortset fra at de ikke har 18 måneders militærtjeneste? Vi bliver snarere glade for at få forskellen mellem mænd og kvinder uddybet, så vi kommer bort fra den charme-forladte neutralitet, som kønnenes ligeberettigelse også kan føre til. De mandhaftige blåstrømpers (kvindesagskvinders) rolle er sandelig ud-

»... nu er alt arbejde taget ud af hjemmet og henlagt til fabrikker, kontorer og stormagasiner, og det hele er gjort mere upersonligt. Formelt har kvinderne samme ret til arbejde som mændene, men reelt bliver denne ret oftest en ret til dobbeltarbejde: 8 timers arbejde ude i en eller anden virksomhed og så alt arbejdet med hjem og børn.«

spillet, for de har forlængst skaffet os de almindelige borgerlige rettigheder på lige fod med mændene. Men fejlen er, at det jo slet ikke er det, vi har brug for. Når mænd og kvinder er forskellige, er det da klart, at vi ikke skal have lige rettigheder, men særrettigheder! Og derfor er jeg nødt til at protestere mod Karen Blixens båltale. Jeg ønsker ikke en hård konkurrence mellem de to køn, for den er der ingen lykke ved. Nej, jeg ønsker at kvinderne kunne få held til helt at ændre den almindelige konkurrencementalitet, som råder i vort samfund. Der findes andre, såkaldt primitive samfund i verden, hvor sammenholdet er en langt stærkere drivkraft end konkurrencen.

Men fejlen er, at i et moderne, industrialiseret samfund har kvinderne kun meget ringe chance for at gøre deres indflydelse gældende.

Man taler om, at kvinden blev frigjort (emanciperet) efter den industrielle revolution; men det var aldeles ikke kvinden, der frigjorde sig, eller som forlod sit hjem — hun blev simpelthen smidt ud ad bagdøren. Hjemmet gik i opløsning, og opgaverne blev taget fra hende. Før industrialismens gennembrud fandtes der stort set ikke andre erhverv end landbrug, håndværk og småhandel. Det var arbejde, som foregik hjemme, og som mand, kone og børn kunne hjælpes ad med. Nu derimod er alt dette arbejde taget ud af hjemmet og henlagt til fabrikker, kontorer og stormagasiner, og det hele er gjort mere upersonligt. Formelt har kvinderne samme ret til arbejde som mændene, men

»Først og fremmest trænger vi til en mentalitetsændring både hos mænd og kvinder. Mændene må se at lære, at det ikke er deres guddommelige ret at være fritaget for alt husligt arbejde. Den kendsgerning, at kvinderne, med få undtagelser nær, er domt til at bruge 4—5 timer hver dag af deres liv på husligt arbejde, må jo gøre det umuligt for dem at klare sig på lige fod med mændene på arbejdsmarkedet. For mændene har påtaget sig deres halvpart af det huslige arbejde, kan de i hvert fald ikke udtale sig om, hvad kvinderne »duer til« ude i samfundet.«

reelt bliver denne ret oftest en ret til dobbeltarbejde: 8 timers arbejde ude i en eller anden virksomhed, og så alt arbejdet med hjem og børn. Det andet valg, kvinden har, er at blive hjemme, men så afskærer hun sig selv fra at få nogen indflydelse på det samfund, som hendes mand og hendes børn skal ud i. Hun er sat uden for alt det, som optager dem, og som påvirker dem, og den dag børnene er voksne, er hun nærmest overflødig. Man har intet interessefællesskab i hjemmet længere, højst en sentimental binding til »lille mor« eller en vanemæssig binding til det sted, hvor man plejer at spise og sove.

I virkeligheden er det også synd for manden. Han skal arbejde og betale for hele familien, men har kun lidt at snakke med sin familie om, for den ene kender ikke den andens arbejde. Men det er dog kvinden, det går værst ud over, fordi hendes natur ikke er så udadvendt som hans. På et stort bibliotek i New York fandtes i året 1944 10.625 bøger under rubrikken »kvinde og kvinder«, medens der under rubrikken »mand«, som på engelsk også betyder menneske, kun var 2231 bøger. Det turde være et tegn på, at kvinderne stadig er et problem.

Nu ved jeg godt, at vi i dag hverken kan eller vil skrue udviklingen tilbage til det samfund, som fandtes før industrialismens gennembrud. Men har man først erkendt, hvor vanskeligt grundlaget for gode hjem og harmoniske mennesker er i dag, så synes jeg, vi skulle prøve at bruge noget af al vor forstand og vor virketrang — ikke på nye, raffinerede forbedringer af teknikken, men på en sundere familiepolitik. Der findes nemlig ikke nogen patentløsning på problemet. Vi må møjsommeligt finde frem til en række forbedringer, store og små, som tilsammen kan ændre billedet. Fra samfundets side må man oprette halvdagsstillinger, så at det bliver muligt for gifte kvinder at være med ude i arbejdslivet uden derfor at forsømme hjemmene. Og de kvinder, som en overgang helt har opgivet udearbejde, fordi de skulle passe deres småbørn, må have mulighed for at genoptage deres tidligere erhverv.

Men først og fremmest trænger vi til en mentalitetsændring både hos mænd og kvinder. Mændene må se at lære, at det ikke er deres guddommelige ret at være fritaget for alt husligt arbejde. Den kendsgerning, at kvinderne, på få undtagelser nær, er dømt til at bruge 4—5 timer hver dag af deres liv på husligt arbejde, *må* jo gøre det umuligt for dem at klare sig på lige fod med mændene på arbejdsmarkedet. Før mændene har påtaget sig deres halvpart af det huslige arbejde, kan de i hvert fald ikke udtale sig om, hvad kvinderne »duer til« ude i samfundet. Det er dog ikke bare for kvindernes skyld, at mændene skulle lære at tage et forklæde på og gøre nytte hjemme, men det er i aller højeste grad også for deres egen skyld, for at hjemmet overhovedet

kan blive noget, man er fælles om igen, og for at børnene kan opleve deres far som andet end ham, der går om morgenen og forsvinder bag avisen om aftenen.

På den anden side må kvinderne have lært, at de ikke bare kan overlade samfundet uden for hjemmets fire vægge til mændene alene. For det første kan intet hjem mere være så isoleret, at det ikke påvirkes af det ydre samfund, hvad enten man selv ønsker det eller ej; og for det andet vil den kvinde, som slet ikke følger med i, hvad der sker ude i verden, en skønne dag sidde ensom og overflødig tilbage, fordi hendes mand og hendes børn ikke har mere at snakke med hende om. Denne udadvendthed er noget, som de fleste kvinder finder uinteressant og besværligt, bl. a. fordi de ikke har nogen tradition at støtte sig til; men jeg tror alligevel, de bør tage sig sammen til en vis aktivitet på dette område.

Hele problemet kan stilles ganske skematisk op: Engang i fordums tid var der plads både for mandens og kvindens virksomhed i hjemmet. Med industrialismens gennembrud blev mændene taget ud af hjemmene til deres respektive arbejdspladser. Derved blev der en speciel kvindeverden i hjemmene og en speciel mandsverden ude i samfundet. Men da mennesket nu engang ikke er skabt til at leve alene, er dette en dårlig ordening. Hvor vanskeligt det end kan blive, må vi forsøge at skabe et fællesskab igen: også kvinderne må engageres ude i samfundet mellem mændene, og mændene må igen engageres i hjemmene blandt kvinderne. Det er ingen let løsning, men den har vi heller aldrig fået lovning på.

Lis Lombolt.

GENÈVESKOLEN

af DANIEL PEDERSEN

Genève blev med oprettelsen af Nationernes Forbund i 1919 centrum for studier i internationale problemer. Fra hele verden strømmede universitetsfolk til Genève, og der stiftedes amerikanske, engelske, franske og tyske folkeforbundsforeninger med det formål at arrangere kursus for disse landes ungdom. Efterhånden smeltede disse kursus sammen i en fast institution: Institutet for højere internationale studier.

Det var for skandinaver forbundet med både sproglige og økonomiske vanskeligheder at deltage i disse studier, hvorfor den skandinaviske repræsentation da også var så ringe, at den måtte regnes i promille. Behovet for en skandinavisk folkeforbundsforening var tydeligvis stort, og det er nylig afdøde journalist og tolk ved ILO Sven Backlunds fortjeneste, at der i 1930 blev taget initiativ til dannelse af en genèveskolekomité. Denne komité skulle arbejde for oprettelsen af en nordisk folkehøjskole i Genève. Kort efter dannedes ved en internordisk sammenkomst på Viskadalens Folkhögskola i Sverige »Foreningen Nordiska Folkhögskolan i Genève«, hvis formål det skulle være at foranstalte undervisning i internationale spørgsmål gennem opretholdelsen af en nordisk skole i Genève med dansk, norsk og svensk som undervisningssprog. Det bestemtes endvidere, at skolen skulle stå åben for alle uden hensyn til elevernes politiske, sociale eller religiøse opfattelse, og endelig, at skolen ikke skulle stå i et enkelt lands, partis eller en enkelt klasses tjeneste. Genèveskolen har siden holdt 17 kursus.

Skolen indledes med et fjorten dages ophold i et af de nordiske lande, hvor eleverne stifter nærmere bekendtskab med de internationale og europæiske økonomiske og politiske samorganisationer og med det pågældende lands særlige problemer. I år begyndte skolen på RESO's feriehjem, Örenäs slot, ved Helsingborg.

Den 1. juni kom atter et hold elever til Genève, eller rettere til Gex, en lille by på den franske side af grænsen, 17 km fra Genève. Gex har sovet tornerosesøvn i århundreder. Smalle ujævne gader kroger sig mellem faldefærdige, kalkede huse med kulørte træskodder for vinduerne. Om morgenen vækkes

Efter en sammenkomst på Genève-skolen, hvor Agda Rössel (siddende) havde skildret sit arbejde i den FN-komité, der er i færd med at transskribere menneskerettighederne til lovsprog. Sven Backlund (til højre), der i 1930 tog initiativ til dannelse af en genèveskolekomité. K. B. Andersen (til venstre), rektor for Genève-skolen 1953.

byen ved bjældeklang, råb og køers muen. Det er kvæget, der drives til sæters. Storvasken besøger kvinderne ved byens offentlige brønde. De nordiske »forskelligheder« bliver her til »ligheder«, der gør os nordisk bevidste.

Genèveskolens store begivenhed var elevernes overværelse af den internationale arbejdskonferences åbning den 4. juni i den gamle folkeforbundsbygning Palais des Nations. I ensom majestæt, med udsigt til Mont Blancs hvide toppe, breder Palais des Nations sine fløje og terrasser mod Lac Léman. Det monumentale bygningsværk er omgivet af en velfriseret park med plæner, blomsterbede og flise gange, — »et gravmæle over bristede illusioner« er det blevet kaldt. Hvad netop ILO vedrører, må det internationale samarbejde dog siges at have haft succes; ILO er den eneste af det »afdøde« folkeforbunds organisationer, der har overlevet krise og krig. Det var en mangfoldig og broget skare delegerede fra alverdens lande, arbejdere, arbejdsgivere og regeringsrepræsentanter, der her havde sat hinanden stævne for at drøfte arbejdernes kår.

Formanden for ILO's styre, Chiles ambassadør i Schweiz, Carcia Oldini, der åbnede konferencen, formulerede opgavens storhed omtrent således: Som autoritative repræsentanter for hundrede millioner mænd og kvinder, folkene fra de 66 stater, som er medlemmer af vor organisation, er I kommet hid for med jeres erfaring på det sociale livs område, dets mangesidighed, dets vanskeligheder, dets storhed, at yde jeres bidrag til mellemfolkelig forståelse.

I den følgende tid besøgte skolen jævnligt Genève, hvor den fulgte ILO-konferencen eller de øvrige internationale organisationer, der har deres hovedsæde der. Undervisningen vekslede med dels foredrag, fortrinsvis holdt af skandinaver, der på en eller anden måde var knyttet til internationalt samarbejde, dels ved gruppearbejde, der indtog en meget fremtrædende plads på undervisningsplanen og foregik under meget frie former. Det stod til eksempel deltagerne frit at vælge hvilken som helst af de internationale organisationer som studieobjekt og hvilken arbejdsform, de ville benytte sig af. Der dannedes på dette grundlag 11 interessegrupper, nogle om ILO eller ILO's særopgaver, blandt andre arbejderbeskyttelse, teknisk assistance, transportproblemer m. fl., andre tog emner som UNESCO, WHO, flygtningeproblemer, økonomiske problemer etc. op. For en af ILO-grupperne, der i sin arbejdsform havde lagt særlig vægt på at udnytte de muligheder, opholdet gav for at se ILO i funktion og for at kontakte de delegerede og funktionærerne ved bureauet, blev tiden i Genève en tre ugers spændende odysse i det ærværdige Palais des Nations og i ILO's hovedkvarter, Bureau International du Travail. Det lykkedes gruppen at arrangere en række interessante samtalemøder med adskillige af de mænd og kvinder, der dagligt omgikkes de aktuelle problemer.

Den tredie og afsluttende periode af Genève-skolen forlagdes, efter invitation af Unesco, til Chateau de la Brévière, et lille jagtslot, der ejes af det svenske Hjalmar Branting Institut og er beliggende i Compiègneskoven, nordvest for Paris. Foredragsholdere fra Unesco's hovedkvarter i Paris kom til la Brévière, hvor det — takket være et kostbart radioanlæg og simultanoversættelse — var muligt både at forstå og tale, selvom foredragsholderne var engelske, franske og amerikanske. Skolen aflagde også besøg i Unesco-House i Paris, hvor den blandt andet fik forevist det såkaldte Clearing House. Hertil indkommer faglitteratur fra hele verden for at blive oversat og udvekslet med sådanne lande, der måtte være interesserede. Et lille eksempel på internationalt samarbejde var her en koreansk ABC, udarbejdet med særligt henblik på undervisning af voksne analfabeter; denne bog anså man ville være af stor værdi for nogle af de sydamerikanske lande, der netop stod i færd med at tage kampen op mod analfabetismen. — På Chateau de la Brévière afsluttedes det tidligere nævnte gruppearbejde med en flere dages forhandling om de rapporter, grupperne havde udarbejdet over deres arbejde i den forløbne tid.

Den 10. juli dampede Nordekspressen ud fra Gare du Nord. Genève-skolen var slut — eleverne spredtes atter over hele Norden, men med sig bragte de et uudsletteligt indtryk af internationalt samarbejde i aktion, af rejser gennem det halve Europa, af søndagsudflugter i Jurafjeldene, til Mont Blanc, Versailles og det brogede Paris.

Daniel Pedersen.

DE HELT UNGE

og HØJSKOLEN

*Både afsender og modtager
af disse breve har givet os lov til
at aftrykke dem her
i »Arbejderhøjskolen«. De indeholder
adskillige tanker til eftertanke.*

KÆRE K. B. ANDERSEN.

Når jeg skriver til dig, så er det på grund af noget, både du og Poul Hansen sagde på AOF's årsmøde i Borups højskole forleden. I talte om, hvor vanskeligt det er at få de ganske unge til at forstå, hvor vigtigt et højskoleophold er for deres personlige udvikling senere hen i livet.

Jeg vil gerne tage de ganske unge i forsvar. De, der vil noget — dem, I gerne vil have fat i, de er hårdt spændt for. Deres arbejdsdag strækker sig fra 7 morgen til ved 16—17-tiden, — og dermed er deres dag jo ikke slut. Aftenskolearbejdet lægger beslag på 3 aftener om ugen, og på trods af alle de pessimistiske spådomme om familielivets endeligt, så tror jeg nu alligevel, at det endnu lægger beslag på noget af de unge menneskers fritid. Hvornår skal ungdommen få tid til at skaffe sig en livsanskuelse? Al ære og respekt for den faglige uddannelse, men den er kun et middel til at skaffe det daglige brød. Der burde stå over hver eneste fagskoles indgang Mogens Lorentzens kloge og manende ord: Mens du bereder dig din eksistens, lad ikke livet flygte bort imens!

Ungdommen bliver pacet frem og betragtes ofte som en flok kasseapparater; man slår et beløb op, man sørger for at give dem en god uddannelse, javel, men så afventer man skam også til gengæld bonus aldeles omgående i form af gode stillinger, høje lønninger eller anden form for officiel anerkendelse. Maskinerne har skaffet de unge af i dag mange fortrin, men de er dem til gengæld en streng herre på andre måder. Tempoet er sat op overalt. Jeg ville

onske, man kunne skaffe dem stilhed, ikke kun de obligate to minutter til at mindes deres døde kammerater, men virkelig ro og stilhed så længe ad gangen, at de kunne få tid til at se ind i sig selv.

Pengenes og reklamens magt er underfuld, de to faktorer tilsammen er rørende enige om at skabe mange kunstige behov, materielle, hos ungdommen. De fortæller dem omhyggeligt, hvordan de skal klæde sig for at være moderne, hvordan de skal soignere sig for at virke tiltrækkende, og hvordan de skal opføre sig for at virke dannede. Det er altsammen meget godt, hvis det ikke samtidig gjorde dem til tro kopier af hinanden, de bliver vulkede ens, uden hensyn til hver især individuelle evner. Men man må ikke glemme, at for hver generation, der får lov til at begynde deres voksentilværelse uden den åndelige ballast, som ethvert menneske altid har så hårdt brug for — ikke mindst i svære perioder, dér påtager samfundet sig et kæmpemæssigt ansvar, og jeg aner ikke, hvor i alverden man får mod til det fra.

Da jeg var 14 år, skulle jeg på Købmandsskolens dagskole, men man mente, jeg var for umoden til at begynde min faglige uddannelse. Det var et held for mig, kære K. B. Andersen, for det resulterede i, at jeg kom på Borups højskole en vinter. Jeg var for grøn til dengang at se mit held, men senere gennem årene har jeg gang på gang været skæbnen taknemmelig for de måneder, jeg tilbragte der. Der blev sat et lille beløb ind på min åndelige bankkonto, som jeg endnu i dag, 22 år efter, jævnligt trækker renter af. Højskolens form for undervisning er den helt rigtige, synes jeg. Den er lystbetonet, og der er ingen tvang, intet pensum man med djævelens vold og magt skal igennem. Man giver sig tid til at falde i forundring. Af alle ungdommens egenskaber sætter jeg evnen til at forundres allerhøjest. Det at undres er i virkeligheden den bedste igangsætter. Det fordrer nemlig af en, at man har øjne og øren åbne, og at hjernen endnu ikke er sløvet af hverdagens vanetænkning. Jeg har gjort den erfaring, at jo mere unyttig trangen til at vide synes en, jo større værdier bringer den en.

Men det at vide er jo ikke det eneste gode, et højskoleophold skaffer en. Kammeratskabet, som man møder det i det daglige arbejde på skolen, lærer en tolerancens svære kunst. Man lærer at sige »vi« og at afstå fra det ego-centriske »jeg«. Udvekslingen mellem land- og byungdommen synes jeg har stor betydning. By og land får anledning til under kammeratligt samvær at få drøftet deres forskellige problemer sådan, at de i kampen for tilværelsen stiller sig side om side i fællesskabet i stedet for over for hinanden i et spændt forhold. Træffer man kammerater på højskolen fra andre lande, så synker grænser og pigtråd i jorden, og man er ikke længer nationalt nærsynet, man har chancen for at få et internationalt udsyn. Hvad fællesfølelsen folkene

»Men det at vide er jo ikke det eneste gode, et højskoleophold skaffer en Kammeratskabet, som man møder det i det daglige arbejde på skolen, lærer en tolerancens svære kunst. Man lærer at sige »vi« og at afstå fra det egocentriske »jeg«.

imellem betyder for verden i dag og i fremtiden, det tror jeg nok, vi alle er blevet klare over.

En god ven siger i en anmeldelse af vor tids kunst, som jo er et billede af vor tids menneske: »Man opfatter enten livet som en dekorativ affære — et nydelsesmiddel — eller som en lejlighed til spontant at drive for vejr og vind og tilfældige kulinger. Et typisk nutidsfænomen er de arbejdsløse følelsers ofre«. Er det mon sandheden om ungdommen af i dag? Ja, en del af den — og tænk, om man tog sig på at lede disse arbejdsløse følelser ad de rigtige kanaler, f. eks. ved at række dem den redningsplanke, som en vinter på en højskole kan være. Vel at mærke ikke med den merkantilt-egoistiske bagtanke at få ungdommen gjort egnet som velsmurte tandhjul i det store maskineri, man kalder for samfundet, men nok så meget, og endnu vigtigere, for at få frigjorte, selvstændigt tænkende, lykkelige individer i det store, brogede eventyr, tilværelsen kan være. Så kunne hver dag blive en frier dag til selve livet.

Jeg har en dreng på 17 år og en pige på 12 år, så problemerne om ungdommen er højaktuelle for mit vedkommende. Drengen er kommet lige fra skolen i automobilmekanikerlære. Når han er udlært, er han 19 år, og så

skal han aftjene sin værnepligt — 18 måneder. Så du ser, han er kortlagt, indtil han er over 20 år. I årene derefter må man vel regne med, at interessen for det andet køn melder sig. Ungdommen er tidligt moden, legemlig set, sommetider sker det på bekostning af den åndelige udvikling, fristes man til at synes.

Jeg ved af egen erfaring, hvor mange værdifulde interesser jeg fik i løbet af det halve år jeg gik på højskole dengang for de mange år siden, og jeg vil derfor naturligvis gøre alt, hvad jeg kan for at påvirke børnene til at søge højskolen; men jeg — og alle de andre forældre, som synes det samme som jeg — vil få en hård kamp med alle de materielle behov, som vore unge får samtidig med, at de begynder at tjene deres egne penge. En motorcykle og masser af nyt, pænt tøj vil jo nok stå forrest på ønskesedlen hos henholdsvis drengen og pigen — hvis ikke skæbnen spiller dem det puds at putte dem i seletøjet som henholdsvis familieforsørger eller moder.

Men, K. B. Andersen — hvad om man *inden* læretiden, inden familieforsørgelsen og dette såre naturlige kredsløb fanger de unge ind, forsøgte at give dem den meget værdifulde ballast, som et højskoleophold er? Den frie mellemskole har forpasset sine chancer — det er vi vist nogle stykker, der mener — men et 8. skoleår uden eksamenstvang, lagt til rette som en efterskole — et ungdomskursus, kald det, hvad du vil, bare det bliver efter højskolens principper, — ville *det* være så umuligt at få gennemført?

Hele vor ungdomsundervisning er i støbeskeen, det fremgår af den samlede presse. Statistikkens tørre tal fortæller os, at i løbet af den næste halve snes år stiger antallet af unge mellem 15 og 24 år med 136.000 til godt 730.000. Kom problemerne i forkøbet, dem angående den tilpasningsvanskelige ungdom. Spænd ben for ungdomskriminaliteten — giv dem sunde interesser lige i starten, så undgår man meget dyrt lapperi senere hen. Og se for een gangs skyld stort på tingene. Man har lyst til at sige til politikerne: lad det blive en tværpolitisk opgave. Man rykker om på så mange eengang vedtagne former — konfirmationen f. eks. tænker man også på at flytte — — en glimrende idé synes jeg.

Jeg ville ønske, at man — inden man slipper de unge løs på livet — forsøgte at bibringe dem lidt forståelse af, hvad det egentlig er, de skal i gang med. Prøv med den lystbetonede, frie oplysning, lad højskolen få sin chance hos ungdommen, det fortjener den.

Venlig hilsen.

Grethe Andersen.

K. B. ANDERSEN SVARER:

KÆRE GRETHE ANDERSEN.

Mange tak for dit brev. Det var en stor opmuntring. Det er desværre ret sjældent, nogle bemærkninger på et møde giver en så festlig reaktion, som dit brev er.

Jeg svarer ikke langt, for jeg er enig med dig i næsten alt — men også kun næsten.

Helt ud forstår jeg, hvor vanskeligt det er for unge at få overskud til meget andet end den faglige uddannelse og den nødvendige afslapning, så længe dagskolens afløsning af aftenskolen stadig ikke er sket. Jeg er også enig med dig i dine bemærkninger om faren ved at gøre den faglige uddannelse til alfa og omega.

Demokratiet synes faktisk at være temmelig sejglivet, eftersom det ikke er gået til endnu. For hvordan har man mon egentlig tænkt sig, at unge, der har den faglige uddannelses pres over sig, og som for de flestes vedkommende tilbringer størstedelen af deres tid på arbejdspladser, der kun i meget ringe grad virker udviklende på deres personlighed eller kalder på deres aktivitet, deres skabertrang og følelsesliv, ja, hvordan har man — og med *man* mener jeg alle de mennesker, der er så inderlig tilfredse med den bestående tingenes tilstand — tænkt sig, at der ud af dette skulle vokse frigjorte, selvstændigt tænkende mennesker? Ingen skal bilde mig ind, at man kan være »tandhjul« en væsentlig del af døgnet og vågen, aktiv samfundsborger og et levende menneske i resten.

Derfor er det så vigtigt med en ungdomsskole, der *ikke* lægger vægt på bestemte fagmængder, på effektivitet, på tempo, men på alt det modsatte: på evnen til at undres, på *evnen til at opleve*, på det ikke så meget at lære en hel del, som at lære, *hvordan* man tilegner sig oplysning. En skole, der som højskolen, hvor vi i særlig grad lever fællesskabsliv, lærer at sige *vi* i stedet for *jeg*. Det er vel det, der truer arbejderbevægelse og folkestyre mere end noget andet, at det asociale jeg står så højt i kurs hos så alt for mange.

Så langt enigheden. *Men:* vi bliver uenige, når du taler om at lægge højskolen *før* læretiden. Diskussionen om den rigtige højskolealder går mere end hundrede år tilbage. Jeg er for mit vedkommende helt overbevist om, at skal højskolen komme til sin ret, så må der være *nogle* erfaringer om tilværelsens problemer som udgangspunkt. Derfor må vi holde os på den rigtige side af de 18 år. Og selvfølgelig kan vi få de unge også over den alder på højskole, hvis alle gamle højskoleelever vil være lige så energiske hververe som du er, og hvis de ydre, økonomiske vilkår for et højskoleophold bliver lagt til rette på en anstændig måde. For tiden får de unge i statstilskud ikke engang, hvad de ifølge loven skal ha'! Men vi maser på for at få det bedret. Du skriver, at ungdomsundervisningen er i støbeskeen. Rigtigt. Og forhåbentlig er højskolen ikke så forblindet glad for sine »stolte« traditioner, at den føler sig hævet over at tilpasse sig de unges situation i dag. Vi snyder de unge, så de bør skamme os ud for det, hvis vi kun kan byde dem faglig uddannelse og kappestræb.

Mange hilsner.

K. B. Andersen.

En H Å N D F U L D BØGER

»BANDEN«

*Even Marstrand: Johan Borup
og hans kreds. Nyt Bogforlag,
1953. Kr. 12,75.*

Det er om det andet slægtled af Grundtvigs elever, det andet hold af unge mænd, der i mesterens spor drog ud i det danske land for at »gøre en almue til et folk«, bringe de brede masser i forbindelse med et åndsliv, som hidtil havde været dem helt fremmed, at afdøde pastor Even Marstrand fortæller i sin efterladte bog *Johan Borup og hans kreds*. Professor Lindhardt i Århus har for et par år siden gjort det samme, ud fra den materialistiske historieopfattelse og i en frisk, lidt sarkastisk tone. Marstrand, der var mere nationaløkonom end teolog, glemmer heller ikke den politiske og økonomiske baggrund. Han har dog ikke Lindhardts hang til at sætte tingene på spidsen, heller ikke hans humoristiske sans. Men han har fra sin barndom og ungdom — også gennem slægtskabsbånd — haft nær kontakt med de tolv, dengang allerede hæderkronede prælater

og højskoleforstandere, som bogen især drejer sig om. Og han samler fremstillingen af deres indbyrdes forhold, især som det tegner sig i den vandrebog, »Sagamanden«, der cirkulerede imellem dem, til de var nået højt op i årene, sad hver i sin sikre position — og forholdet brast.

Som helt unge studenter, omkring 1870, havde de dannet deres kreds, »Banden«, der mest samledes hos Johan Borup. De havde hørt den ældgamle Grundtvig i hans allersidste år og var især blevet betaget af den mægtige salmesang og den stærke fællesskabsånd i menigheden i Vartov. De var i mangt og meget forskellige fra den ældste kreds af Grundtvigs disciple, som »drog ud« for at forkynde det nye budskab. Denne første kreds (Peter Rørdam, Fenger, Nørregaard, Trier, Schrøder o. fl.) var under stærk indflydelse af Grundtvigs kamp mod rationalismen og af romantikken, af begivenhederne i 1848 og af spændingen mellem Kierkegaard og Grundtvig. Men i politisk og andre henseender stod de gennemgående langt til højre for mesteren (se Niels Lindberg: »Grundtvigs politiske stæde«). »Banden« var vokset op under indtrykket af nederlaget i 1864 og skuffelsen i 1870 og var mere påvirket af de revolutionære tilskyndelser hos Grundtvig. De tog som unge mennesker ikke så højtideligt på tingene. Da en af dem af en ældre besindig ven blev spurgt om, hvad de egentlig bestilte i deres kreds, svarede han: »Vi griner af hinanden«.

Senere følger vi dem, da de spredes ud over landet. Halvdelen sidder lunt i hyggelige præstegårde, hvor de samler en kreds af hengivne tilhængere om sig. Brødrene Karl og Alfred Povlsen danner i hjertet af Fyn, i Ryslinge, et lille Weimar, hvor de som åndsfyrster udøver en for nutiden næppe forståelig magt over hele den frodige ø, forkælede og forgudede, hvad de var store nok til at føle som et stadigt stik i samvittigheden, selvom de også nød magt-

tens sødme. Valdemar Brücker sendte fra præstegården i Ågård sine hvasse, polemiske pile ud over landet, men formåede alligevel ved sin charme, sin rige menneskelighed og sit lykkelige sind at holde sin menighed af velhavende østjydske bønder fast, også når han i sine prædikener gav udtryk for socialistiske, ja sågar »fritænkeriske« ideer. Den, der skriver dette, gik i 90'erne »til præst« hos Karl Povlsen, vel nok den af dem, der som årene gik, blev betænkelig ved alt, hvad den ny tid bragte med sig. Men han undlod dog ikke at gøre os drenge og piger opmærksom på, at Darwins udviklingslære ikke lod sig afvise, og at mange af socialismens krav, f. eks. om 8 timers dagen, var berettigede. »Prøv blot engang at gå ind på en sukkerfabrik«. Og over for den gamle skole med dens fastsatte pensum, dens lektielæsning, karaktergivning, udenadslæren af salmevers m. m. var han ubarmhertig. Mest betydning fik han dog vist ved sin levende, farverige skildring af religiøse og litterære personligheder, allermost måske af sine rejser. Jo, almuen skulle vækkes og frigøres — fra »vanedvale og vintertåge«.

Frederik Rønning blev en fremragende litteraturforsker og litteraturskildrer (især *Rationalismens tidsalder*). Den stærkeste modvind havde dog Johan Borup, der havde påtaget sig det Sisyfos-arbejde at

vække selve hovedstaden København, som hans kammerater ikke havde vovet sig i kast med. Han var for så vidt mindst egnet dertil, som han manglede de andres talegaver (han talte tit ironisk om, at de grundtvigske højskolefolk på landet klarede sig med »det rullende ord« i stedet for »det levende ord«). Til gengæld besad han en udholdenhed, der vel hang sammen med det stærke jødiske indslag i hans arv. Og så beherskede han sin pen mere end nogen af de andre. Her kunne han kæmpe og kæmpe med sproget, indtil han fandt det mest fortættede og mest ramrende udtryk for det, han vilde sige. Endnu i 90 års alderen udgav han den bedste bog om Grundtvig, der er skrevet, og den, der klarest giver den udenforstående et billede af »den gamle«, af mennesket, ham, der for de fleste, også af dem der regner sig for hans tilhængere, står i en vis tåge, fordi han så lidt ligner andre.

I uddragene af »Sagamanden« og i, hvad Marstrand ellers fortæller om de 12 venner, får vi et billede af, hvordan tidens store spørgsmål afspejler sig i deres sind og tanker: Georg Brandes og fritænkeriet, den begyndende socialisme, Darwins teorier, provisorierne og riffelbevægelsen. Bølgerne går op og ned, og af og til knager det i venskabet. Forfatteren Alfred Ipsen og pastor Uffe Birkedal træder ud, da de

Johan Borup og hans kreds: Borup selv sidder yderst til højre, de øvrige i »Bandet« er — regnet fra venstre: Fred. Mygind, Sofus Balslev, Karl Povlsen, Fr. Rønning, N. K. Munkebo, Alfr. Povlsen, Vald. Brücker, Vilb. Hansen.

helt bryder med Lutherdom og Grundtvigs redningsplanke: den apostolske trosbenedelse. Johan Borup, hvis hovedinteresse er litteratur og mennesker i litteraturen, og som er absolut ligeglad med teologiske og andre dogmer, holder sig mest uden for diskussionen og optræder ofte som fredsmægler.

Til et endeligt brud mellem vennerne kom det først, da Brücker den 17. november 1896 havde viet den fraskilte digterpræst Jakob Knudsen til en ganske ung pige. Det var måske ikke så meget dybere forargelse, der fik mange af kammeraterne til at sige stop, som frygt for, hvordan deres menigheder ud fra hævdvundne begreber om ægteskabets ukrænkelighed ville reagere. Mærkeligt at tænke sig, at Jakob Knudsen, forargelsens kilde (Brücker måtte tage alle kløene) siden er blevet en af den grundtvigske højskoles store profeter.

Valdemar Brücker fortsatte sin uforfærdede og drilagtige polemik, præget af en hang til det rationelt-konstruktive, der vel hænger sammen med hans oprindelig teknisk-matematiske uddannelse. På sit dødsleje, 76 år gammel, sagde han til mig: »Nu har jeg hele mit liv kæmpet mod præsterne, fordi jeg syntes, de forfalskede kristendommen. Under min sygdom er jeg blevet klar over, at jeg har sigtet forkert. Det er jo selve kirken, der er det gale, dette, at man har dræbt en åndelig bevægelse ved at gøre den til en verdslig magtorganisation. Hvis jeg bliver rask, vil jeg skrive en bog derom«. Han døde kort efter, og ingen kan nu sige, om det ville have betydet en tilnærmelse til Kierkegaard eller måske til vore dages tidehvervsbevægelse. I den sidste synes der at være vågnet en ny interesse for hans forfatterskab. Han var jo sin tids »ugudelige præst«.

Johan Borup overlevede dem alle — ja, oplevede endog som olding på sit skind jødeforfølgelsen i 1944. Han vandt ikke den store sejr over København, han havde

drømt om, men han fik indflydelse på vide kredse i arbejderbevægelsen, og hans værk, »Borups Højskole« lever endnu.

Marstrands bog er en værdifuld kilde for enhver, der vil følge udviklingen i det 19. århundredes sidste menneskealder, det folkelige gennembruds tid, den, der er forudsætningen for de brydninger, vi selv gennemlever.

Hj. Gammelgaard.

✱

FESTSKRIFT TIL J. TH. ARNFRED

Dansk Udsyn, hefte 4-5, 1953.

Askov Højskoles tredje forstander i dens snart 100-årige liv har fra 1. november trukket sig tilbage efter 25 års ledelse af den nordiske folkehøjskoles centralborg.

Denne bog er en hyldest til Arnfred, skrevet af hans venner og medarbejdere. Den danner for så vidt en fortsættelse af Marstrands bog om Borup-kredsen, som den handler om den tredje generation af Grundtvigs elever, der tog hans opgave op. Men den er af en anden art, idet den er skrevet af selve de optrædende i dramaet, som jo endnu er i live, de fleste i en høj alder. Man får et indtryk af, at modsæt-

Arnfred og Bertoli på Dansk Folkeoplysnings Samråds repræsentantskabsmøde på Den liberale skole i Holte maj 1953.

ningen og spændingen ikke er mindre (smlgn. f. eks. Novrups og Aage Møllers bidrag; det sidste handler nu mest om ham selv) end i Borup-kredsen. Det hele virker overhovedet noget spredt og tilfældigt.

Festens genstand — forstander Arnfred — træder ikke stærkt frem, hvad der sikkert også stemmer med hans beskedne og noget generte væsen. Mest levende ser man ham i sådan en lille bemærkning: »Man snakker ikke med Arnfred om vejret; man kan derimod f. eks. godt spørge ham, hvori forskellen mellem cumulus- og cirrusskyer består«. Det er sandt; man ville få et helt foredrag. Det samme gælder, hvis man havde nævnt et andet ord — fra Platon eller Athanasios til Karl Marx, Sartre eller Freud og Jung.

Med sin uhyre viden og rige begavelse, sin videnskabelige uddannelse og metodiske tanke, sine praktiske (især forhandler-) evner ville en langt større karriere sikkert have stået Arnfred åben. Når højskolen alligevel holdt ham fast, skyldes det utvivlsomt hans store interesse for mennesker. Skade, at festskriftet ikke har en del bidrag fra hans elever. De ville kunne fortælle, hvordan denne mand, der i begyndelsen har så svært ved at få kontakt i stand, efterhånden vinder deres tillid og fører dem ind i sin omfattende idéverden, og hvordan han for dem bliver den mand, til hvem de kan vende sig, både i materielle og åndelige vanskeligheder.

Trods sin spredte karakter giver skriftet et — broget — billede af vor tids folkelige rørelser og kampe.

Hj. Gammelgaard.

✦

MENNESKET I CENTRUM

*Bidrag til en aktiv kulturpolitik.
Fremad 1953. 206 s. Kr. 9,75.*

Disse bidrag er fremgået af drøftelser inden for et udvalg, som Socialdemokratiet nedsatte 1947, og som Jul. Bomholt 1950 kunne røbe hovedtrækkene af i sit fore-

drag »Vore kulturopgaver«. Endelig i dette forår blev »betænkningen« færdig, men fremtræder nu som en række essays, skrevet, eller i hvert fald sat i form af navngivne forfattere. Bomholt tegner sig for ikke mindre end fem bidrag, Bertolt, Lis Groes, Kragh-Müller, Per Hækkerup, K. B. Andersen, Carl Thomsen, Koch-Olsen, Peder Nørgaard, Svend Erichsen, Wilmann, Bjarnhof, Drosthe og Chr. Christiansen for et hver. Og Hedtoft har forsynet bogen med et forord. Heri anslås grundtonen: Folkestyre og folkeoplysning kan ikke skilles ad ..., den folkeoplysning, der skal udgøre et bæredygtigt grundlag for et sandt folkestyre, må bygge på tankens, ordets og kritikkens garanterede frihed . . . alle bør have adgang til kulturværdierne . . . en demokratisk kulturpolitik må sikre menneskelighed, tolerance og vidsyn i det moderne samfund.

Bogen er allerede blevet læst og kommenteret i vid udstrækning. Thorkil Kristensen har viet den en stor artikel under Nationaltidendes »Mandagsdebat«, hvori han advarende pegede på de store krav til statskassen og de formentlig højere skatter »også for menigmand«, som virkeliggørelsen af bogens program ville medføre. Hakon Stangerup, Harald Engberg o. fl. har kippet med flaget, men udlagt en del udtalelser i bogen, som om Socialdemokratiet gennem sin kulturpolitik skiller sig af med mange fortidslevninger, f. eks. selve socialismen. Konservativ Ungdom har til gengæld fundet ud af, at Socialdemokratiet dog trods megen lyrik om mennesket i centrum stadig gerne vil ride den socialistiske kæphest. Carl Aude Hansen er kommet til det resultat, at der ikke propageres for nogen specifik arbejderkultur, men for arbejderens større muligheder for kontakt med de almindelige kulturværdier.

Som man ser, der kan fås meget ud af »Mennesket i centrum«. Som den sidste kommentator siger: »De problemer, der

rejses i denne bog, er faktisk så spændende, at de må kunne konkurrere med sprogundervisningen, håndgerningskursus, ja måske endog med juletræsfejer og andespil!»
A. B.

✧

IDÉ OG ARBEJDE

En bog til Hans Hedtoft på 50-års dagen. Fremad 1953. 225 s.

Hvis man med »årets bøger« forstår den håndfuld kerner ud af en enorm høst, som særlig er næring for en — så hører bogen til Hedtoft med til årets bøger for »Arbejderhøjskolen« læserkreds. Det er faktisk længe siden, der er fremkommet så indholdrige materialesamlinger som de to, der så lyset omtrent samtidig i foråret: »Mennesket i centrum« og »Idé og arbejde«. Den sidste, kan man sige, fortsætter, udvider og aktualiserer den første. Den indeholder vel også en stor del stof om oplysningsmæssige og kulturelle emner, af Bertolt, Bomholt, Chr. Christiansen, Unmack-Larsen, Peder Nørgaard, Lars M. Olsen, Wilmann f. eks., men den favner videre, inddrager økonomisk, politisk, fagligt, kooperativt, kommunalt, internationalt stof af brændende aktuel interesse af Eiler Jensen, Alsing Andersen, Nina Andersen, Fr. Dalgaard, Ove Hansen, Per Hækkerup, Kampmann, Kjærboel, Krag, Carl Petersen, Tabor, og dertil historiske eller sociologiske vyer af H. C. Hansen, Buhl, H. P. Sørensen, Poul Hansen, Steincke, Tabor o. fl. Og en række bidrag og hilsener fra udenlandske partifæller giver bogen dens særlige præg af festskrift. Mange af den slags værker bærer et lidt tilfældigt præg og frister til anbringelse på etageren efter flygtig gennembladning. Denne bog siger noget om dansk arbejderbevægelse, om dens indsats og ideerne bag indsatsen, som har bud til enhver, der ønsker at ruste sig til at tage et job med. Find tid til at læse den — snarest.
A. B.

FOLKETS DANMARK GROR OP

Svend Thorsen: Folkets veje.

Fremad 1953. 236 s. Kr. 14,75.

Længe inden AOF's bogkreds ifjor gik ind for at gå op i Fremads Folkebibliotek havde bogkredsen bestilt en bog hos protokollsekretær Svend Thorsen, et sidestykke til eller en fortsættelse af hans succesbog »Danmarks rigsdag«. Denne bog foreligger nu, udgivet af forlaget Fremad, i den smukkeste opsætning, med sjældne fotografier og muntre karikaturer. Mens den første af Svend Thorsens bøger væsentlig drejede sig om folkestyrets former og apparat, handler denne om dets forudsætninger, historie og indhold. Eller rettere, den skildrer, hvordan der af samfundstilstande, gruppeinteresser, hjemlige og fremmede idéstrømninger opstår »røre«, udskiller sig partilinjer, fremvokser store og små partier i indbyrdes brydning og kamp, og hvordan der herudaf vokser et folkestyre frem, og nutidens demokratiske Danmark bliver til. Der ligger års arbejde bag denne bog. Men der er også kommet et værk ud af det, som er enestående i vor litteratur, meget forskelligt fra, hvad vi ellers har af »politisk« historieskrivning. Man kan vist trygt sige, at der ikke findes nogen i dette land med Svend Thorsens kendskab til og beherskelse af dette emne og samtidig med en evne som hans til at skrive om det med liv og lune. Den læses som en roman. Dens registre over navne og situationer gør den til en håndbog. Køb den, læs den, hav den stående på din reol!
O. B.

✧

125 ÅRS ARBEJDERBEVÆGELSE

Ernst Christiansen: Arbejderne og socialismen. Fremad 1953. 238 s. Kr. 11,75.

Det er et ofte fremhævet faktum, at ingen idé har betydet mere for verdens og menneskenes omformning igennem det sidste halvandet århundrede end socialismen.

Overalt har dens tanker vundet indpas, ofte mere af nødvendighed end med de impli- ceredes gode vilje, således at der næppe findes det samfund på kloden i dag, som ikke i større eller mindre grad er præget af socialistiske teorier og praksis. Et betydningsfuldt kapitel af socialismens historie handler om den internationale arbejderbevægelses forhold til dens ideer, om hvorledes de grundlæggende teorier har inspireret og båret arbejdernes frigørelseskampe, og hvorledes sejre og nederlag i disse kampe igen har ind- virket på og omformet ideerne efter de skif- tende tiders krav. Eftersom arbejderbevæ- gelsen overalt i verden mødte og stadig møder voldsom og forbitret modstand, netop på grund af sit socialistiske udgangspunkt, er det ikke at undre sig over, at det nævnte kapitel er et af de mest spændende og dra- matiske i den moderne verdenshistorie.

I Ernst Christiansens bog *Arbejderne og socialismen*, netop udsendt af Fremad, gives der en stærkt koncentreret oversigt over de socialistiske tanker og den demokratiske arbejderbevægelses udvikling i forhold til hin- anden. Der startes med korte historiske til- bageblik helt til Platon, oldkristendommen og Thomas More, men det egentlige start- punkt er naturligvis det 19. århundredes utopiske socialister og Marx-Engels. Ho- vedvægten er lagt på arbejderbevægelsens politiske udvikling i socialismens tegn i hele verden. De centrale afsnit er selvsagt dem, der behandler forholdene i arbejderbevæ- gelsens »fædrelande«, England, Frankrig, Tysk- land og Rusland. De er ført op til dato og diskuterer bl. a. følgerne for den demokra- tiske socialisme ved de sidste valg i de re- spektive lande. Europas mindre lande er behandlet i små knappe afsnit, der lige giver de vigtigste facts. Her synes man nok, at bogen har en lovlig leksikalisk karakter, men det kunde vel ikke være andet af hensyn til pladsen.

Navnlig ikke da der er andet at bide i: arbejderbevægelsens udvikling og aktuelle

stilling i verdens mange nye industrilande: i Jugoslavien med sin særlige kommunisti- ske variant titoismen, i Australien og New Zealand, i Asien og Afrika, og naturligvis behandles også arbejderbevægelserne i lan- dens bag jerntæppet og i Amerika. I et spe- cielt kapitel fortælleres der om en række euro- pæiske arbejderpartier i emigration. Bogen slutter med en nyttig historisk redegørelse og statusopgørelse for de mange forskellige internationale arbejderorganisationer, fra 1. Internationale til Den frie faglige Interna- tionale og Ungdoms-Internationalen.

Ernst Christiansens bog er først og frem- mest tænkt som en grundbog for studie- kredse i arbejderbevægelsens teori og histo- rie — heri er den en afløser af N. K. Kri- stensens forlængst udsolgte *Socialisme og klassekampe* — og derfor bør man nok prise E. C. for det meget, han har fået med, i ste- det for — som man undertiden føler trang til — at klandre ham for den udtørring af et ellers overmåde levende og givtigt stof, der er blevet resultatet af den stærke kom- primering. *Arbejderne og socialismen* skal nok gøre sin nytte i arbejderhøjskolerne og AOF's arbejde i de kommende år. Som hånd- bog er den naturligvis forsynet med udtøm- mende register og litteraturliste. *wp.*

✧

HVID OG SORT I AFRIKA

Esther Skouboe: Syd-Afrika, de stridende racers land. Gad 1953. 170 s. Kr. 15,00.

Vor egen og de vestlige demokratiers fremtid er ikke blot et spørgsmål om af- spænding mellem Sovjet og USA. Det er nok så meget et spørgsmål om de ikke- hvide folks og nationers tillid til, at de hvide »herrefolk« nu endelig agter at sætte handling bag deres smukke ord om menneske- rettigheder uden hensyn til race, religion etc. Der er siden krigen taget mange skridt, der kan tjene til at vise den gode vilje hertil. Men det går langsomt. Hvad der

bygges op eet sted, kan rives ned et andet sted. Og udviklingen i den af teologen dr. Malan beherskede sydafrikanske union er en tragedie for menneskeheden. Cand.polit. Esther Skouboe har på den mest samvittighedsfulde måde foretaget et studium på stedet for denne tragedie og fremlagt en rapport, som må ryste samvittighederne.

Hun har besøgt Sydafrikas storbyer og landdistrikter, regeringskontorer, bantu-reservater, diamanminer og boer-farme, skoler og slumkvarterer. Hun har talt med alle slags folk og noteret sig alle slags meninger om de problemer, der ligger for på denne skueplads for menneskelig nedværdigelse.

I sin saglige nøgternhed minder bogen meget om den rapport, som Herbert Iversen for mange år siden sendte hjem om amerikanske tilstande. Men hendes resultater er mere nedslående. Syd-Afrika ligger langt herfra — og dog, verden er ikke blot blevet mindre, vi er som aldrig før blevet os et medansvar bevidst for forhold, der ligger uden for vort eget distrikt. Derfor virker denne bog så stærkt.

O. B.

✱

LEGENDER

*Jul. Bombolt: Det egentlige.
Gyldendal 1953. 104 s. Kr. 9,75.*

Utallige forfattere har — med højst forskellig hensigt — hentet stof til digt og drama i bibelens beretninger om Jesu liv og skæbne. Filmfabrikanter har til de sidste dage spekuleret i den såkaldte hellige historie. Vi vil sikkert inden længe få det sidste produkt i genren at se: »Kjortlen«. Næppe nogen af disse fremstillinger overgår i visdom og fin ironi Anatole Frances lille perle: Landshøvdingen over Judæa, — om den gamle, gigtsvage Pontius Pilatus, som i en samtale med sin gamle ven, epikuræeren Lamia ved kurstedet Baia viser sig at kunne huske mange ting fra sin embedstid, men »Jesus — Jesus fra Naza-

reth«, siger han, »ham kan jeg ikke komme på«.

Nu har vores undervisningsminister udsendt denne lille bog, som overrasker både ved sit indhold og sin ynde. Den slutter smukt op i rækken. En halv snes prosastykker, kalder han den selv, der ved deres motiver fører os gennem evangelieåret fra helligtrekonger over påske og pinse til julemorgen. Tusind år gamle emner oversat i nutidens sprog og set i nutids lys. »Et justitsmord i besættelsestiden« med allusioner til vor egen besættelsestid. »Pinseilden« med rejseminder fra Avignon. Dansk provinsbyatmosfære i andre. »Provstevænget«. Hvad den Bomholt dog kan gå og drømme og digte om. Og finde er »det egentlige«. Men en kunstner stikker der sandelig i politikerens.

O. B.

✱

KUNSTFORSTÆLSE

*Else Kai Sass: Kunstforståelse.
Jespersen og Pio. 262 s. Kr. 14,75.*

Man langer ivrigt hånden ud efter en bog, der bærer den forjættende titel *Kunstforståelse*. i håb om her at finde nøglen til kunstens mysterium, eller i det mindste en vej eller sti gennem det uforklarlige, der omgærder kunstens væsen.

Måske er det en uheldig titel. En bog, der kalder sig *kunstforståelse*, må formodes i første række at henvende sig til et læg publikum, der ønsker at vide noget, at forstå noget om kunst. Det kan man ikke sige, at fru Sass' bog gør.

Det er en meget dygtigt skrevet bog, der rummer en udstrakt viden om de tusind problemer, kunstens udvikling har bragt med sig; men i hele sit oplæg og udformning er bogen henvendt til læsere, der må formodes at være noget fortrolige med kunstens historie.

I virkeligheden er det mere en kunsthistorie fra ægypterne og frem til nutiden,

suppleret med nogle vigtige afsnit, end det er et forsøg på at føre læseren ind til en slags forståelse af det enkelte billedes væsen og indre lovmæssighed, således som f. eks. Lionello Venturi gjorde det i sin glimrende bog »Maleri og malere«.

De vigtige kunstteoretiske afsnit, der indleder og afslutter den kunsthistoriske del af bogen, er meget værdifulde, fordi de på udmærket måde, fyldigt og omfattende og ikke mindst klart og smukt skrevet, behandler visse centrale problemer, der uafhængig af tid og sted dukker op ved gennemgang af kunstens historie.

Fru Sass bør også have en blomst for sin billedliste. Her er for en gangs skyld en forfatter, der gør sig den ulejlighed at bringe ordentlige oplysninger om de illustrationer, der anvendes. Her er billedtitel, angivelse af hvor billedet findes eller hvem der ejer det, materialet det er udført i, og endelig, og det er næsten det vigtigste: målangivelse.

Bogen indledes med de to yderpoler — *kunstnerisk skaben og oplevelse af kunst*. Om den inspirerede skabelsesakt eller — hvis dispositionen går i anden retning — det tunge slid med det genstridige stof, der ikke vil føje sig efter den dunkle tanke. Og om beskueren, der føler erkendelsen og løftelsen ved den æstetiske oplevelse, der samler sig i Einsteins citat: »Det smukkeste, vi kan erfare, er det mystiske. Det er grundlaget for al sand kunst og viden«.

Så følger afsnit om stil, om kunsten i relation til virkeligheden, og om materiale, teknik og billedkomposition.

De kunsthistoriske kapitler følger nogenlunde de gængse stilopdelinger fra oldtiden til vore dages »de sidste hellige«. Ikke uden et smil læser man om *suprematisten* Malewitsch, der fremstiller et billede, bestående af en sort firkant på en hvid bund. Han skildrer sin kamp for at nå op til den non-

figurative tinde som »pinefuld og lidelsesfuld«, — men han oplever til gengæld en følelse af befrielse uden lige, da han endelig står helt frigjort for »motivets unyttige byrde«. Der er kun den rene følsomhed tilbage i kunsten, i dette tilfælde var firkan-ten ikke bare en tom firkant, men »følelsen af objektets fravær«. Det var denne følsomhedens *supremati* i kunsten, der giver navn til suprematismen. — Senere overgik maleren sig selv ved at male en hvid firkant på hvid bund, og dermed var maleriet bragt på så simpel og jomfruelig en basis, at en ny kunst kunne bygges op.

Vi håber det!

Bogen slutter med et stort afsnit om det vanskelige emne: kunstvurdering. — Med samme grundighed gør forfatterinden op med kunstkritikken og kunstvurderingen ud fra historiske forudsætninger. Hendes objektive konklusion er et ideelt ønske om en sammensmeltning af kunstkritikeren og den intuitivt opfattende kunsthistoriker. Intuitiv forståelse er kunstoplevelsens Alfa og Omega. For den, der overfor sig selv eller andre vil prøve at motivere, hvori et kunstværks værdi består, kan den moderne kunsthistoriker, der har forsøgt at klarlægge de former, hvorunder det kunstneriske gør sig synligt gældende, være til hjælp. Kendskabet til alle tiders og alle folkeslags kunst kan få os til at tænke nye tanker, opfatte andre arter af skønhed og i det hele gøre os åbne og modtagelige for stadig nye kombinationer af former. Hver ny generation må tage stilling både til sin egen tids kunst og den gamle kunst. Vi bygger i dag på summen af årtusinders kunstneriske frembringelser og forsøg på at forklare kunstens mål og midler. På grundlag af denne sum og med tilføjelse af vor egen oplevelse og erfaring kan vi måske føje et nyt led til kæden.

Det sidste ord er aldrig sagt.

Sand.

ANALFABETENS SØN

Ivar Lo-Johansson: *Bissekræmmeren*. Overs. af Hagn. Hansen. Fremad 1953. 245 s. Kr. 14.75.

Bissekræmmeren er andet bind i den selvbiografiske serie, som Lo-Johansson startede i 1951 med faderskildringen *Analfabeten*. Bogen dækker i tid kun en enkelt sommer i et langt forfatterliv, nemlig de måneder lige efter første verdenskrig, da den 18—19 årige Ivar turede rundt på sin rustne cykel i Sveriges lange land som bissekræmmer med et lager af »kortevarer«, sytråd, målebånd, kaffeposer, sikkerhedsnåle, knapper, brocher etc. i sin unicaeske på bagagebæreren, og med vagabondromantik, kvindesyner og digterdrømme i sit ufærdige og følsomme ynglingsind. Den korte periode har utvivlsomt været afgørende for digterspirens videre skæbne — ellers havde Lo næppe viet den et helt afsnit i sin biografi — men vi må vente til senere bind med at få at vide af forfatterens egen hånd, *hvad* den dybest har betydet for ham. Her får vagabonden stå ved sit eget værd, uden psykologiske fortolkninger eller forklaringer, og lykkeligtvis kan han det uden vanskelighed i den modne forfatters tilbageblik.

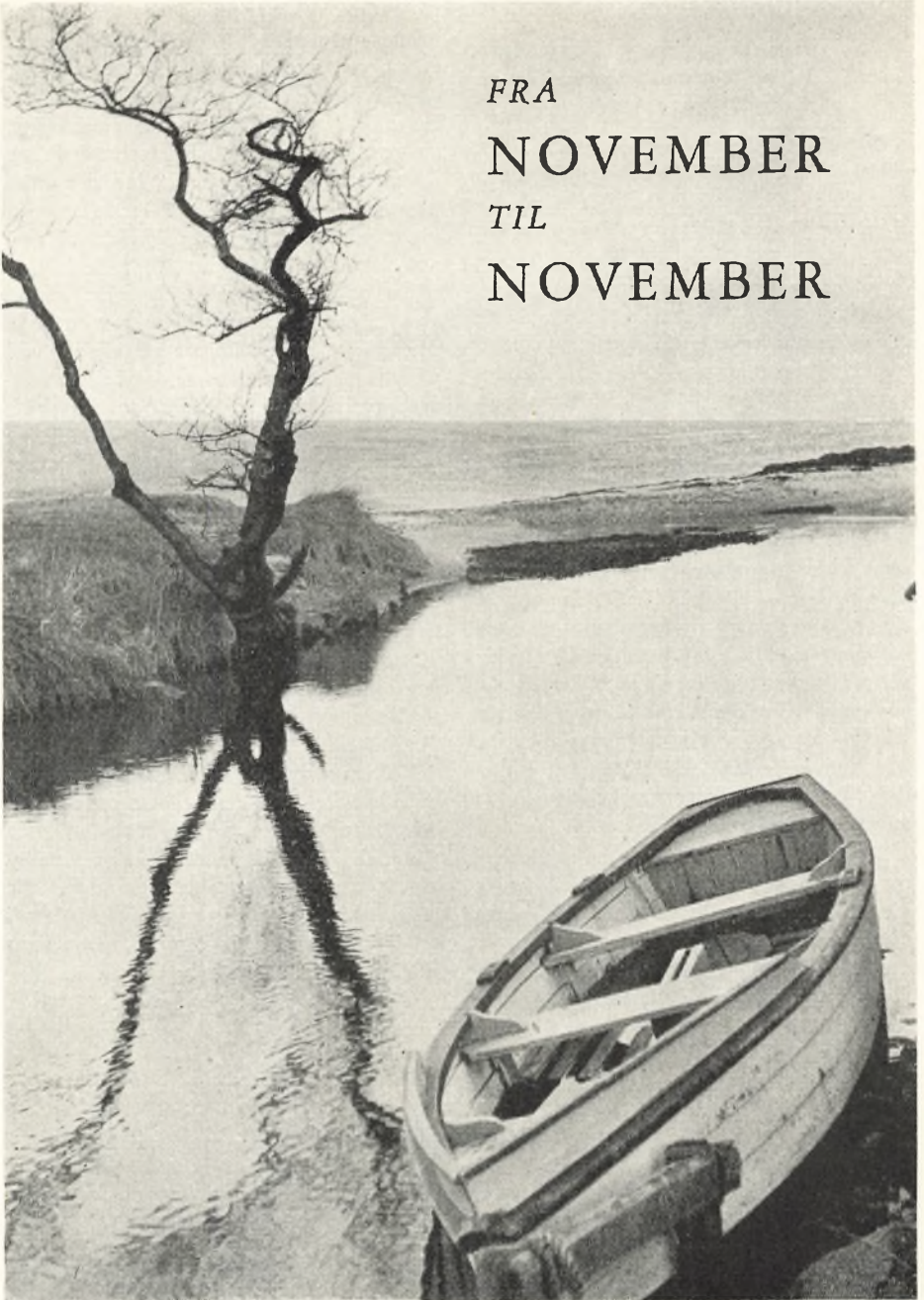
Bogen er en Don Quijotiade, en vandringsroman, der skildrer heltens genvordigheder i stadig nye situationer med stadig nye mennesker. Derved er vægten flyttet fra den sammenhængende fortsatte handling til den skitsemæssige forkortning og kon-

centration. Vi har ikke regnet ud, hvor mange mennesker *gårdfaribandlarn* møder på sin vej, men de tælles i hvert fald ikke på ti hænders fingre. Alligevel er det lykkedes Lo at give hele sit galleri af elskelige, nedværdigede, forhutlede, forhærdede og fantastiske figurer hver sin individualitet, hvorved bogen er blevet levende som en myretue. Den undgår vel ikke en vis monotoni, først og fremmest fordi hovedpersonen selv paradoksalt nok synes at stå svagere end de mange bifigurer; vi er ikke sikre på, at han er klogere på side 245 end på side 1. Men lad os se, om denne indvending holder, når vi læser fortsættelsen, forhåbentlig i en ikke for fjern fremtid, og lad os i stedet glæde os over, at statarnes forfatter i det store flertal af denne bogs mange korte kapitler viser sig at være en rigtig digter. Det er oftest trivielle oplevelser, han skildrer, men umærkeligt, som med et slag af poesiens tryllestav, formår han at vide den banale situation ud til et digterisk symbol, der rækker langt ud over den aktuelle anledning. Se for eksemplets skyld kapitlerne *Kilden* og *Sejladsen på Malgomaj*.

Til den store, rensende vision samler bogen sig ikke, men den opleves som en aldrig afbrudt række af lysende og varmende glimt, der lader os se skønhed og værdighed, hvor en mindre digter kun vilde finde grumhed og ynke. Der er moden visdom i bissekræmmerens møde med menneskets vilkår på godt og ondt.

wp.

FRA
NOVEMBER
TIL
NOVEMBER

ROSKILDE HØJSKOLE 1952-53

af K. B. ANDERSEN

Godt begyndt er halvt fuldendt, siger man. Vinteren i fjor blev et vidnesbyrd om, at også en *halvgod* begyndelse kan give en fuldgod fortsættelse. For det første måtte vi starte med ikke helt fuld skole — nøjere sagt 74 elever, altså en halv snes stykker mindre, end rammerne er indstillet på. For det andet snublede vi lidt i starten. Måske følte vi, der havde ansvaret for arbejdets gang, det mere end eleverne. Vi havde været så letsindige i de første uger at afskaffe aftenkaffen og samles til eftermiddagskaffe i stedet for. Tanken var, at det skulle give muligheder for hyggestunder og private kaffeklubber på værelserne om aftenen. Resultatet blev imidlertid, at der i starten ikke rigtig kom samling over holdet i den meget vigtige del af højskoledøgnet, som ligger uden for de faste timer, og det varede nogle uger, før der kom »façon« på foretagendet.

Den væsentligste forskel fra året før, hvad timeplan angår, var, at vi havde skåret timetallet noget ned for at give mere tid til det selvarbejde, som vi lægger så megen vægt på. En anden ændring bestod i, at vi havde forsøgt at give historien en lidt mere rimelig placering, selvfølgelig ikke på nogen måde sådan, at vi i ringere grad gav tid til de aktuelle problemer; men vi prøvede i noget højere grad end de foregående år at give interesse for nutidsbegivenhedernes historiske baggrund.

En anden nydannelse i den modsatte ende af spektret var »Spejlet«, hvor samtlige lærere i korte indlæg kommenterede en af ugens begivenheder, som særlig optog dem, hvorefter en af eleverne forsøgte sig i den svære kunst at give et kort resumé for at holde sammen på det ofte brogede foretagende, der inden for samme time kunne rumme f. eks. det sidste udenrigsnyt, omtale af en teaterpremière, et aktuelt fagligt problem, en nyudkommen digtsamling og lidt indenrigspolitik.

Det normale vinterarbejde — undervisningen og de mange fritidsforetagender, som elevrådet og dets mange udvalg tog sig af — blev som altid krydret af en række særlige arrangementer, som jeg skal tage et tilfældigt udpluk af.

Årets solhvervstaler var forfatteren Martin A. Hansen! Da han kom rullende op ad skolebakken i sin bil, blev han, ligesom de indbudte gæster fra København og her fra egnen, modtaget af en allé af skoleelever med fakler, der tog sig godt ud på baggrund af sneen, der havde bredt sig i et passende lille tyndt lag. Og midt på skolens facade hang solvognen belyst af projektører. Jeg tror,

»Hvad byder
planen på
i dag?«

denne modtagelse appellerede til den hedning, som vel også Martin A. Hansen huser. Vi håber, han befandt sig. Vi var i alle tilfælde glade ved hans besøg.

Af andre store begivenheder i vinterens løb må nævnes fastelavnen, der som sædvanlig satte skolen på den anden ende i et par døgn. Eleverne havde tryllet spisesalen om til et gammelt bykvarter, hvor der bl. a. hang tøj til tørre mellem husene. Nogen tid senere fandt jeg billedet af spisesalen, som den så ud den aften, i et mere officielt skrift. Hvis andre også har set det og undret sig, har de her forklaringen.

Som sædvanlig interesserede vi os en hel del for dramatikken. Vi havde en teatertur til Nye Scene, hvor vi overværede »Colombe«. På vor egen lille scene fremførtes bl. a. »Anna Sophie Hedvig« af Kjeld Abell, »Selskabsrejsen« af Leck Fischer, »Apollon fra Bellac« af Giraudoux og, traditionen tro, Holbergs »Julestuen« sidste søndag før jul. Den aften, som elevforeningen hvert år giver vinterleverne, bød på en ekstemporalteatergruppe, der vakte megen interesse og gav nogle af eleverne lyst til at arbejde videre med den ting.

Martin A. Hansen på talerstolen ved solhvervsfesten.

Spisesalen »rigget til« til vinterens store fest: fastelavnen.

Af gæsterne udefra kan nævnes *Hal Koch*, der indledte en forhandling om ungdomskommissionens arbejde og ungdomsproblemerne i det hele taget, *Broby-Johansen*, der havde en foredragsrække om kunstens udviklingshistorie, *prof. Lindhardt*, der midt under skalpejagten på ham for hans udtalelser om det evige liv eller uvisheden om samme, fortalte om kristendom, folketingsmand *Fr. Heick* fra Venstre, som vi selvfølgelig kom i vældig debat med, og *Eiler Jensen*, der tog en diskussion om de faglige problemer. De mere faste løse var også i år *Frode Kristensen*, der talte udenrigspolitik, og *Kaj Bundvad*, der trods stigende travlhed på Christiansborg holder forbindelsen med sin gamle skole som en veloplagt vejleder i de indenrigspolitiske spørgsmåls jungle. Eet resultat af særlig art kom der ud af aftnerne med Bundvad denne vinter: patrons kattens ophævelse i foråret var ikke helt uden sammenhæng med en meget energisk fremhæven fra en ivrig jæger blandt eleverne af det meningsløse i denne skat og dens forholdsvis ringe økonomiske værdi. Demokratiet kan godt handle hurtigt, når det skal være.

På slutningen af skolevinteren havde vi besøg af et hold elever fra den frie lærerskole i Ollerup — en skole, der uddanner lærere til friskoler, højskoler o. l. De var interesseret i at høre, hvordan vi så på ungdommens uddannelse, og vi fik en god drøftelse med dem.

Jära folkehøjskole, ca. 14 km fra Nässjö, d. v. s. midtvejs mellem Malmö og Stockholm, var målet for påsketuren, der afsluttede vinteren. Praktisk talt hele vinterholdet var med. På oprejsen dagen før skærtorsdag havde vi et kortere ophold i Malmö med en rundtur for dem, der ønskede det. Vi ankom til Nässjö ret sent om aftenen og blev modtaget af snestorm! Det havde vi ikke regnet med. Vel vidste vi, at den pågældende egn lå i ca. 400 m's højde — men alligevel: snestorm i slutningen af april.

Skolen ligger meget ensomt i spredte bygninger på en åben plads midt i en stor skov. Det var en fremmed natur for os, og der var fine muligheder for spadsereture på hjemmedagene. Allerede skærtorsdag startede vi med busser til Husquarna, hvor vi besøgte de verdensberømte Husquarnafabrikker, og videre til Jönköping. Under opholdet i Jönköping skulle vi spise på Södra Vätterbygdens folkehøjskole, og vi blev — for manges vedkommende for første gang — præsenteret for et svensk smörgåsbord. Det blev et måltid! Da det viste sig, at fadene blev fyldt igen, så hurtigt de tømtes, blev det en hel sport at blive ved med at »hente«, og jeg er ikke helt klar over, hvem der var mest trykket ved situationen, om det var mig, eller om det var skolens forstander, der tilsidst måtte give besked om at åbne alt, hvad skolen kunne præstere af dåsemad. Rektor Lindkvist trøstede mig med, at de før havde set danskere »gå til smörgåsbordet«.

Fredagen tilbragte vi på skolen. Påskelørdag var vi på langtur: op langs Vättern med ophold bl. a. i Gränna, hvor vi så Andréemuseet med minderne

Een gang om året er lærerne på »de skrå brædder«, nemlig efter fastelavnsmiddagen. Her er K. B., Torben og Molin i gang med »Skærmysler«.

fra den berømte svenske polarforskers sidste togt, videre til Vadstena folkehøjskole, hvis forstander, Lindell, var vor charmerende og inspirerende fører under den del af turen. Da vi om aftenen kørte hjem i skumringen, så vi påskafton-bålene blusse rundt omkring. Anden påskedags aften var vi tilbage i Roskilde. Vi var alle meget taknemmelige over for Järas forstander, rektor de Vylde, hans familie og hans stab, fordi de havde ofret deres påske på at give os den oplevelse, som den tur var.

Det var et festligt punktum på vinteren.

Sommeren igennem vekslede de korte kursus, som de plejer. I det ydre lignende meget de foregående år, men alligevel var der en hel del nyt, ikke alene nye mennesker og nye problemer, men også nyheder i selve arrangementerne. AOF's egne kursus var på flere punkter undergået ændringer. De to normale fagforeningskursus var i år indskrænket til eet — bl. a. med foredrag af *dr. med. Einar Geert-Jørgensen* om »Arbejdspladsens mentalhygiejne« — og i stedet for det andet var arrangeret et rationaliserings- og samarbejdsudvalgs kursus, der blev en stor succes. Gymnastiksalen var omdannet til udstillingslokale for produktivitetsudvalgets plancher, og rationaliseringens og samarbejdsudvalgenes problemer blev belyst fra alle tænkelige synsvinkler i gruppearbejde, foredrag og diskussioner, også med folk fra arbejdsgiverhold.

Også AOF's studielederkursus havde i år en ny karakter. Der var bl. a. en gruppe i musikforståelse med *Frits Haase* som leder. Denne gruppe fyldte skolen med musik fra morgen til aften, og dens medlemmer må vist siges at have hovedæren for den bedste afslutningsfest, vi længe har set. Nu er det jo heller ikke ethvert kursus givet at have så mange talenter for hånden, som den uge kunne opvise.

Endelig var det udvidede fagforeningskursus i sommer blevet dubleret. Det var simpelthen nødvendigt. Vi var for mange i 1952 til, at arbejdet kunne blive helt godt. Derfor var i år hele september måned belagt med de udvidede kursus. Det betød til gengæld, at disse kurser i år blev ret små, da man begribeligvis ikke kan få et treårigt kursus op på fuld højde med det samme. Der blev arbejdet godt på de to hold. *Gammelgaard* var lærer for begge hold i det, der på planen hedder sociologi, men som vel nærmere kan kaldes livsvisdom eller sådan noget. Forhåbentlig vil han længe være i stand til at varetage dette årlige lærerjob. Under det andet kursus havde vi en radiotransmitteret debat indledt af Københavns universitets rektor *H. M. Hansen*, og AOF's — og skolens — formand, *Chr. Christiansen*, om emnet: »Skal universitetet

Diskussionen efter foredraget er ikke det mindst vigtige.

uddanne fagforeningsledere?«. Der blev i løbet af forhandlingen lagt op til et samarbejde fra begge sider; nu får vi så se, hvad der kommer ud af det. Iøvrigt kan det i en sidebemærkning nævnes, at vi benyttede H. M. Hansens tilstedeværelse her til at få ham til at underskrive »professor«-holdets afgangsbreve! Så der findes altså nu en række fagforeningsfolk, der har en rigtig universitetsrektor-underskrift på deres professorbreve. Under samme kursus afholdtes folketingsvalget. Der var stemning til stede, både da et stort hold drog i samlet trop med plakat i spidsen til Himmelev skole for at stemme pr. brev, da vi var til vælgermøde aftenen før valget, og selve valgnatten med fjernsyn og opløftende valgresultater.

Vi havde i år hele tre lærlingekursus, et fra smedene og to arrangeret af De samvirkende Fagforbund. Og vi har hver vinter den fornøjelse at se folk fra sommerens lærlingekursus her som elever. Det at tage en vinter på højskole står stadig for de fleste mennesker — hvis de overhovedet aner højskolens eksistens — som noget så vanvittigt, at kun personlig kontakt af en eller anden art kan bringe planen til udførelse. I denne forbindelse kan jeg også nævne et par soldaterbesøg i sommerens løb, der gav gevinst til vinter-skolen.

For første gang havde vi i sommer et *10-ugers* familiekursus. Det var en festlig oplevelse — men den beretter Hans Holm og Ditlev Jensen om andet-

steds i årsskriftet. Der kunne bevilges statstilskud til de voksne deltagere i dette kursus, men ikke til børnene. Formentlig hør vi stille mod at få ændret tilskudsreglerne således, at de familier, der har børn med, bliver bedre stillet tilskudsmæssigt, så at det bliver mere overkommeligt for dem at deltage. I de beskedne tilskud til dette kursus — og lignende kursus på andre skoler —, hvortil pengene foreløbig kommer fra tipsmidlerne, ligger spiren til en eventuel nydannelse i højskolens tilværelse, nemlig en egentlig anerkendelse af de kortere kursus, så der kan fås offentlige tilskud også til dem. Det er et af de vigtigste spørgsmål at drøfte i forbindelse med en ny højskolelov: skal der åbnes vej for kortere kursus end de mindst tre måneder, som i øjeblikket er krævet for at få tilskud? Vel er de lange kursus, som er det traditionelle på de danske højskoler, meget værdifulde; men med den vældige vækst i behovet for kortere kursus og med mange byfolks vanskeligheder ved at frigøre sig så lang tid som seks måneder, rejser sig spørgsmålet, om den kursus sæson, der er afpasset efter landbougdommens ledighed i vintermånederne, stadig er den eneste rette.

Dette og mange andre spørgsmål var til drøftelse på det årlige forhandlingsmøde af højskolernes lærere og forstandere i efteråret. Desværre blev

Til brev-afstemning i Himmelev skole ved folketingsvalget. Sognerådsformanden var glad for, at stemmerne skulle sendes ud af sognet — ellers var den lokale regning blevet noget ændret.

man som sædvanlig ret pessimistisk med hensyn til viljen og evnen til at finde nye veje. Der er netop udsendt en omfattende rapport om den svenske folkehøjskoles stilling og opgaver, et resultat af adskillige års kommissionsarbejde, hvori højskolens økonomiske stilling nøje gennemgås og ligeledes — og det er mindst lige så vigtigt — dens forhold til de andre skoleformer. Hvornår får højskolen herhjemme så megen realitetssans og så megen evne til samarbejde, at man på lignende måde prøver at placere højskolen ind i dagens situation, som efter sigende på flere punkter skal være ganske meget anderledes, end da Kold for 102 år siden begyndte med sine 10 elever i Ryslinge. Hvidberg ville ikke revidere højskoleloven. Mon den sag ikke skulle ligge noget lunere hos den tidligere højskoleforstander og nuværende undervisningsminister Julius Bomholt?

Tilbage til sommersæsonen:

Som sædvanlig sluttede arbejdsmændene af med tre kursus. De var knap så fuldtallige som vanligt på grund af kongres; men vi var glade for, at traditionen med denne afslutning på sommerkurserne ikke blev brudt på grund af kongressen.

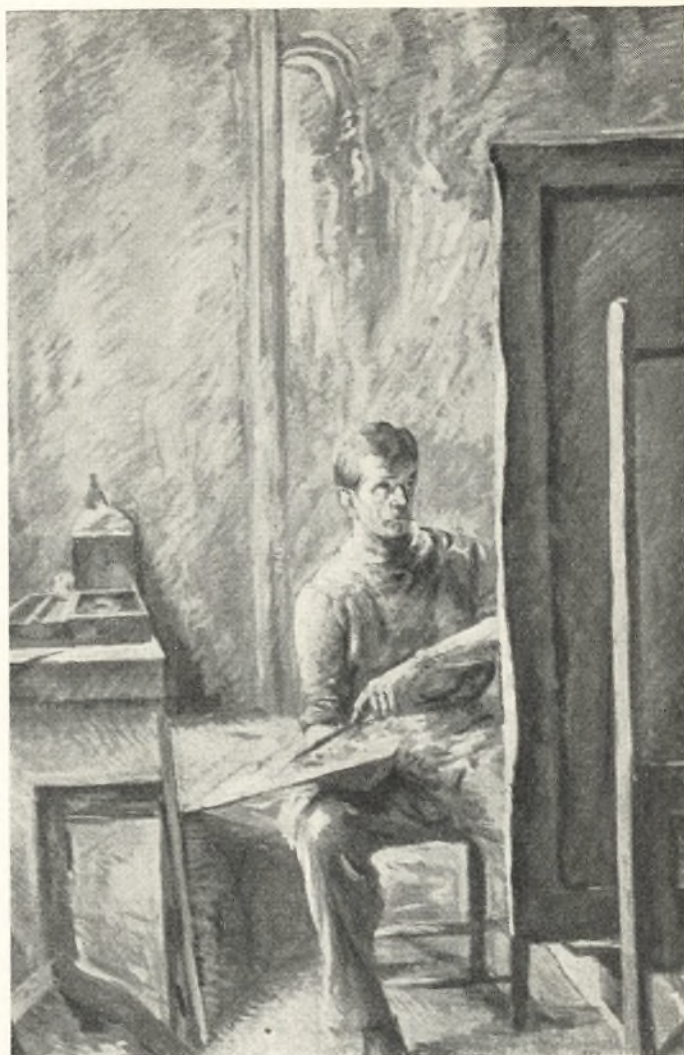
Nedenfor bringer vi en fortegnelse over samtlige kursus og ligeledes en liste over indtægterne i udsmykningsfonden. For pengene i 1951 købte vi bl. a.

Der arbejdes i familiekursusets børnehave under ledelse af fru Astrid Neergård.

Dette Aksel Jørgensen-billede, Maleren i atelieret, hænger i dagligstuen, mens malerprofessorens andet store billedlån har fået plads på trappen mellem 1. og 2. sal.

et epidiascop, som vi har umådelig glæde af i undervisningen. For denne sommers indkomster har vi bl. a. fået en skrivemaskine til elevbladet »Smeltediglen« og en ny pladespiller til brug i musikundervisningen. Ifølge statutterne er det jo nemlig ikke alene en udsmykningsfond, men også en fond, hvis midler må anvendes til indkøb af »specielt undervisningsmateriel«, og uden dens midler havde vi ikke været i stand til at skaffe de nævnte højst påkrævede hjælpemidler til undervisning og fritidsliv. Hvad udsmykningen angår, må jeg berette, at professor Aksel Jørgensen i efteråret viste os den store velvilje at låne os to af sine store lærreder til ophængning på skolen.

Disse linier skrives på den anden søndag, efter at det nye vinterhold, årgang 53—54, skolens 24. vinterhold, er ankommet. Vi er i år 65 — det er altså noget færre end foregående år. Årsagen? Hvad ved jeg. Næsten alle højskoler klager i vinter, og den lange militærtjeneste får en del af skylden. Det er dog næppe hovedsagen, selv om den måske ikke er uden betydning. Løber man elevtallene fra de forskellige skoler igennem, vil det ses, at de skoler, der i særlig grad arbejder med elever fra byerne, gennemgående har svært ved at samle kredsen tilstrækkelig stor. Det tyder på, at årsagen dels ligger i det ukendskab, der hersker i bykredse — også i vore kredse — til højskolen, et

ukendskab, der anviser en opgave til alle, der er interesseret i den form for folkeoplysning, som højskolen giver. Men nok så meget skyldes problemerne omkring elevtilgangen de ganske utilstrækkelige elevtilskud, som den nuværende lovgivning hjemler byeleverne med deres særlige vanskeligheder adgang til. Vi må love for fagforbundene — i alle tilfælde de fleste af dem — hvad skulle vi gøre uden deres forståelse over for skolesøgende medlemmer? Vi er så igen ved spørgsmålet om revision af højskoleloven. Nu må vi blot håbe, at der virkelig bliver sat ind for at få klaring på højskolens principielle stilling inden for oplysningsarbejdet, inden de store ungdomsårgange om nogle år kommer ind på højskolemarkedet og camouflerer problemerne midlertidigt. For så bliver det hele bare skudt ud igen. Jeg frygter allerede for de befriende foredrag, vi måske til den tid skal se refereret i venstrebladene om »ånden, der igen har fået tag i ungdommen«. Nå, måske bedømmer jeg udviklingen for pessimistisk, omend forhandlingsmødet fornylig ikke gav meget håb. Referere mødet kan jeg ikke, da det er almindelig skik, at forhandlingerne ikke er offentlige. Men det kan vist ikke være i strid med denne regel at udstøde hjertesuk sådan i al almindelighed.

Vinterholdets gennemsnitsalder er så høj som 25 år med en jævn spredning fra de 18 til de 30. Vi synes selv, vi er kommet fint i gang. Der er vældig arbejdslyst og godt samarbejde. Det er i vinter lykkedes at gennemføre valgfriheden med hensyn til fag næsten til 100 pct., og de aktiviserende former for arbejde i grupper og lignende benyttes i stigende grad. Det er vel højskolens vigtigste fag: at give eleverne tillid til egne muligheder for at arbejde med problemerne og ikke blot passivt tage imod.

Lærerkredsen er undergået et par ændringer i årets løb. Sidste vinter dannede Molin-Nielsen, Ditlev Jensen, Torben Hermansen og undertegnede som året før den faste stab med Per Skar som ekstra lærer. Skar kom fra andre dele af højskolen og kom her for første gang i berøring med arbejderbevægelsens højskolearbejde. Det er vist ikke forkert at sige, at det var til nytte for begge parter. Skar skulle kun være her den vinter. I sommerens løb fratrådte Torben Hermansen, der fik anden beskæftigelse. Vi indførte, som det vil huskes, for nogle år siden den regel, at den yngste lærer på stedet skulle skifte med ikke for lange mellemrum for at give mulighed for fornyelse i lærerstaben. I hans sted har vi i vinter fået vor meget dygtige elevrådsformand fra holdet 1951—52, *Daniel Pedersen*, der siden sin tid her har været elev på Viskadalens folkehøjskole i Sverige, Sørmarka i Norge og på Genève-skolen, som det fremgår af hans beretning i årsskriftet. Fra den tidligere nævnte lærerskole i Ollerup har vi i vinter fået Lis Lomholt hertil, så vi nu med Margot Keller,

der både i fjor vinter og igen i vinter arbejder med sangen og musikken her, har to kvindelige elementer i lærerkredsen.

Skolens bygninger er blevet forøget med een: fru Juhls hus midt på skolebakken. Fru Juhl døde i foråret, og skolen havde forkøbsret på huset. Vi benyttede os af den for at kunne have indflydelse på bygningens anvendelse, og i vinter udnyttedes bygningen til en skolestue, til elevværelser og til personale.

K. B. Andersen.

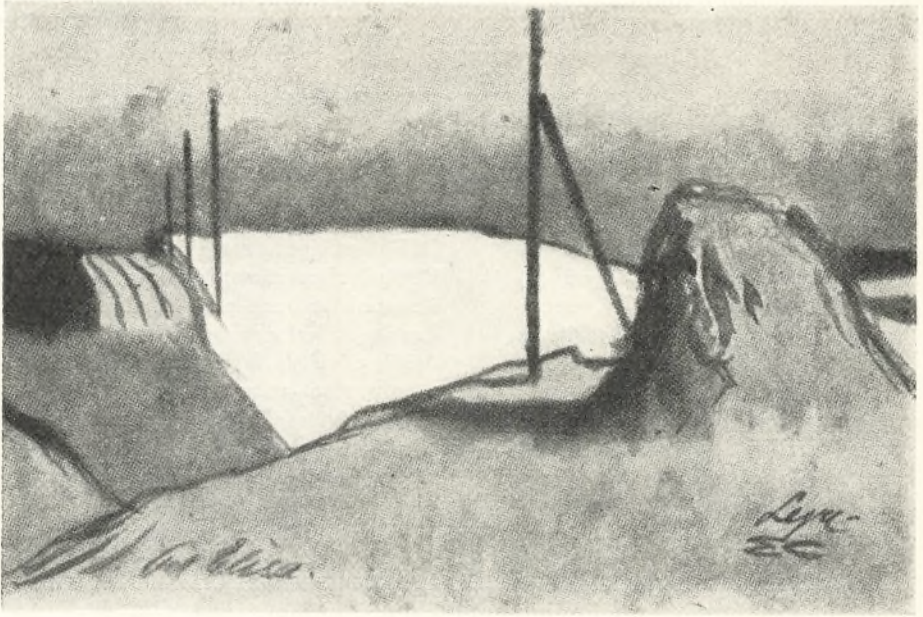
SOMMERKURSUS

PÅ ROSKILDE HØJSKOLE 1953

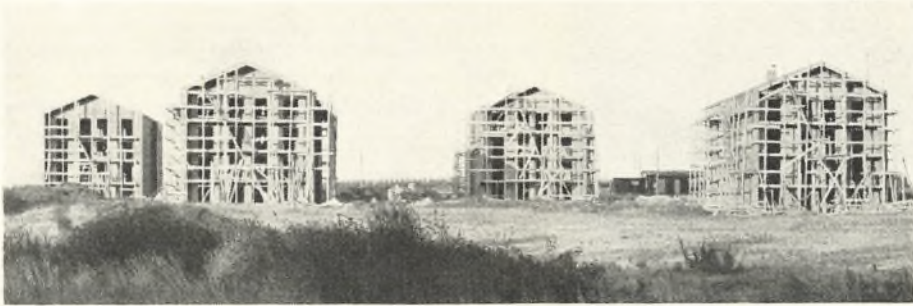
Dansk Tømrerforbund 10.—16. maj.	AOF's studielederkursus 26. juli—1. august.
Snedkerforbundet 17.—23. maj.	DSF's lærlingekursus I 2.—8. august.
Snedkerforbundet 31. maj—6. juni.	DSF's lærlingekursus II 9.—15. august.
DSMF's lærlingekursus 7.—13. juni.	Keramisk forbund 16.—22. august.
Textilarbejderforbundet 14.—20. juni.	Textilarbejderforbundet 23.—29. august.
Nærings- og nydelsesmiddelindustrien 21.—27. juni.	AOF's udvidede fagforeningskursus I 30. august—12. september.
AOF's fagforeningskursus 28. juni—4. juli.	AOF's udvidede fagforeningskursus II 13.—26. september.
AOF's samarbejds- og rationaliserings- kursus 5.—11. juli.	DAF's kursus I 27. september—3. oktober.
Roskilde højskoles familiekursus 12.—25. juli.	— — II 4.—10. oktober.
	— — III 11.—17. oktober.

UDSMYKNINGSFONDEN

Tømrerkursus	103,63 kr.	Udvidet fagforeningskursus I	38,75 -
Bygningssnedkere	63,48 -	DKA	15,00 -
Anonym	50,00 -	Udvidet fagforeningskursus II	94,49 -
AOF's fagforeningskursus	48,00 -	Nærings- og nydelsesmiddel- industrien	79,00 -
— rationaliseringskursus .	66,81 -	DAF I	70,00 -
Familiekursus	26,28 -	DAF II	60,00 -
Anonym	255,30 -	DAF III	40,00 -
Textilarbejderforbundet	100,00 -		
Kursistforeningen	25,00 -		
		Ialt	1135,74 kr.

GRAVEJR. LEJRE

Elevkollegierne var under tag ved grundstensnedlæggelsen. Foto: Bolling.

ESBJERG HØJSKOLE

Grundstensnedlæggelse og biografindvielse

Vi har passeret en mærkedag og en festdag i arbejderoplysningens historie, som ikke bør forbigås i tavshed i »Arbejderhøjskolen«. Den nye Esbjerg Højskole har længe rakt sine punkthuslignende elevkollegier mod sky bag Vognsbølparken nord for Esbjerg, og man ventede blot på, at den storbiograf, som skal tjene til økonomisk støtte for højskolens drift, kunne blive færdig, så man på een dag kunne fejre de to begivenheder: grundstensnedlæggelsen på højskolen og indvielsen af ESA BIO. Efter arbejdsplanen skulle denne have været færdig til omkring 1. oktober, men det trak ud med at få sat prikkerne over i'erne; syv ugers forsinkelse er imidlertid for intet at regne, når resultatet dog blev så fuldkomment, som det blev.

Festlighederne blev berammet til lørdag den 21. november, og først på eftermiddagen samledes da højskolens bestyrelse med en stor skare indbudte på hovedbygningens betonstøbte gulvunderlag, omsust af den salte vesterhavsblæst, som fik flagene til at slå smæld. Der var undervisningsminister Jul. Bomholt, højskolernes tilsynsførende, statskonsulent Frode Kristensen, Roskilde højskoles forstander K. B. Andersen, De samv. Fagforbunds formand Eiler Jensen og en række andre repræsentanter for DSF's og AOF's ledelse, der var Esbjerg bys borgmester, medlemmer af byrådet og folk fra teknisk forvaltning, der var højskolens arkitekt, Otto Frankild, og hans nærmeste medarbejdere, »Arbejderbo«'s direktør, Erik Jensen, og hans medarbejdere, håndværksmestrene og deres

« Undervisningsminister Jul. Bombolt taler, før han lægger den første grundsten, mens Eiler Jensen på det andet billede er ved at mure grundsten nr. 2 ind. Foto: Bolling.

folk. Esbjerg Arbejderhøjskoles elevforening var stærkt repræsenteret og ligeledes byens arbejderorganisationer og pressen.

Efter at Oluf Bertolt havde budt velkommen og bl. a. rettet en særlig tak til Eiler Jensen, uden hvis forståelse og kraftige medvirken man ikke havde stået her idag, oplæste han det dokument, som indesluttet i en blykapsel skulle forvares for eftertiden i hovedbygningens fundament. Da dettes tekst netop omfatter de vigtigste data vedrørende højskolen, skal grundstensdokumentet gengives her:

»År 1953 den 21. november blev grundstenen til **ESBJERG HØJSKOLE** nedlagt.

Esbjerg højskole er en selvejende institution, oprettet af De samvirkende Fagforbund i Danmark, Arbejdernes Oplysningsforbund i Danmark og følgende sammenslutninger i Esbjerg: Arbejdernes Fællesorganisation, Arbejdernes kooperative Virksomheder og Socialdemokratisk Forbund.

Dens bestyrelse, valgt af disse organisationers kompetente forsamlinger i maj og juni måned 1953, består af følgende:

Forretningsfører i AOF, rådmand Oluf Bertolt, København (formand).

Fiskeriminister, folketingsmand Chr. Christiansen, København.

Lærer, amtsrådsmedlem Peter Gorrsen, Alnor, Gråsten.

Forstander, folketingsmand Poul Hansen, København.

Den nye ESA-BIO's moderne facade er et nyt og sympatisk
træk i Esbjerg hovedgade, og biografens indre svarer til det
konne ydre.

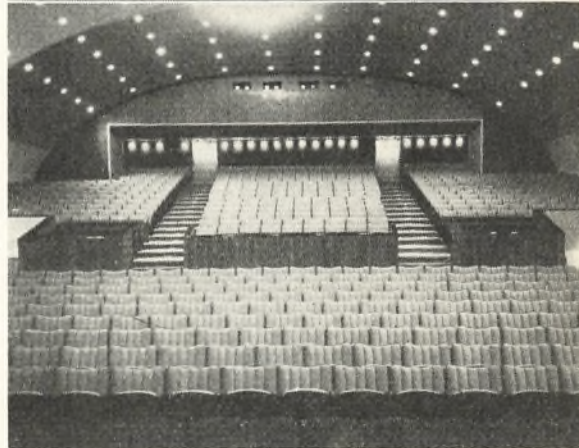
Foto: Bolling.

Sekretær i AOF Erik Hauerslev, København.
Sadelmager, formand for fællesorganisationen
E. Hoffmann-Nielsen, Esbjerg (kasserer).
Arbejdsmand, formand for Esbjerg Arbejder-
højskoles elevforening Hans Holm, Esbjerg.
Sekretær i DSF, folketingsmand Carl P. Jensen,
København (næstformand).
Formand for DSF Eiler Jensen, København.
Viceskoleinspektør, formand for Arbejdernes
kooperative Virksomheder Arne Jørgensen,
Esbjerg.
Formand for Arbejds mændenes afdeling for
fabrikarbejdere Chr. Kjeldsen, Esbjerg.
Formand for Snedkerforbundet Niels Madsen,
København.
Formand for Kvindeligt Arbejderforbund, fru
Edith Olsen, København.
Hovedkasserer i DSF Aksel Olsson, København.
Skoleinspektør, formand for Socialdemokratisk
Forbund og for AOF's Esbjerg-afdeling Niels
Sæderup, Esbjerg (sekretær).

Højskolens vedtægter, der er godkendt af un-
dervisningsministeriet den 28. juli 1953, fastsætter
som opgave for den skole, der skal rejse sig på
dette sted, dels at meddele unge arbejdere og
andre elever fra by og land en almindende
undervisning, dels at give kursusundervisning til
arbejderbevægelsens medlemmer, medarbejdere og
tillidsmænd. Den vil under hensyn til tidens krav
og kår fortsætte den virksomhed, som fra 1910 i
mere end 35 år blev øvet af den nu afviklede
Esbjerg Arbejderhøjskole, hvis bygninger — en
kilometers vej herfra — blev delvis ødelagt i
Danmarks besættelsesår og afhændet til Esbjerg
kommune 1946. Da der fortsat var og er behov
for en højskole med det angivne formål, blev
der 1947 udskrevet en arkitektkonkurrence om

← Ved grundstensnedlæggelsen oplæste Oluf Bertolt grund-
stensdokumentet, for han indmurede den tredje og sidste
grundsten, og ved åbningen af biografen om eftermiddagen
bod han fra scenen de mange gæster velkommen.

Foto: Bolling og K. Rasmussen.

en ny højskole, og ved denne vandt arkitekt m. a. a. *Otto Frankild* førsteprisen og fik arbejdet overdraget.

Der skulle imidlertid hengå år, før byggeriet kunne blive sat igang. I den anden verdenskrigs og den tyske besættelses spor fulgte bolignød og mangel på mange materialer. Det blev nødvendigt at underlægge byggevirksomheden i hele landet en regulering gennem ministeriet for bygge- og boligvæsen. Med dette såvel som med undervisningsministeriet måtte føres indgående og langvarige forhandlinger om materialetildeling og byggetilladelse, og gennem de samme år indtrådte en stærk prisstigning og senere en stramning af låne-markedet, som kuldkastede de oprindelige overslag. Økonomisk blev rejsningen af Esbjerg Højskole sikret ved, at De samvirkende Fagforbund i fuld forståelse af oplysningens betydning for arbejderbevægelsen efter forslag af formanden Eiler Jensen på generalforsamlingen 27. nov. 1950 vedtog at oprette et fond til bygning af arbejderhøjskoler, hvortil rundt 700.000 fagorganiserede arbejdere siden da yder ugentlige bidrag. I løbet af 1952 bedredes situationen i flere henseender, og myndighederne gav grønt lys for byggeriet. Samtidig førte Arbejderhøjskoleforeningen i Esbjerg, som havde taget initiativet, forhandlinger med undervisningsministeriet og de foran nævnte organisationer om højskolens fremtidige styreform, som bl. a. under hensyn til den gældende lovgivning om folkehøjskoler førte til oprettelsen af den selvejende institution Esbjerg Højskole og Arbejderhøjskoleforeningens omdannelse til en støtteforening for højskolen.

Opførelsen af Esbjerg Højskole blev påbegyndt i juni, for hovedbygningens vedkommende i oktober 1953. Hele anlægget omfatter en hovedbygning med klasseværelser, bibliotek, foredragssal, gymnastiksal, økonomiafdeling med spisesal, køkken- og personaleværelser samt en forstanderbolig. Desuden fire fritbeliggende elevboliger med plads til ialt 120 elever og et rækkehus med tre lærerboliger. Endelig et landbrug og gartneri med tilhørende avlsbygning og bestyrerbolig. Som Otto Frankilds medarbejdere ved projekteringen har medvirket civilingeniør Johs. Jørgensen, København, og havearkitekt C. Th. Sørensen, København. Konduktører ved byggearbejdet er arkitekt Arne Poulsen, Abenrå, og civilingeniør Leth Pedersen, Esbjerg.

Efter afholdt licitation er arbejdet overdraget følgende håndværkere:

Murermester Oskar Nielsen, P. Gydesvej 88, Esbjerg.
Tømrermester Johs. Sørensen, Baggesens Allé 75, Esbjerg.
Snedkermester Clemmensen, A/S Nis Petersen, Danmarksgade 12, Esbjerg.
Glarimester E. Finnerup, Torvegade 29, Esbjerg.
El-installatør H. P. Hansen, Novrupvej 5, Esbjerg.
Smedemester I. C. Nielsen, Skjoldsgade 18, Esbjerg.
Malermester Carl Jensen, Islandsgade 51, Esbjerg.
Blikkenslagermester Carl Graff, Jyllandsgade, Esbjerg.
Ventilationsfirmaet Schmock & Co., Marielundsvej 39, København.

Højskolens opførelse og indretning er anslået at ville koste ca. 4 millioner kroner. En væsentlig del heraf dækkes af det forannævnte højskole-byggefond under De samvirkende Fagforbund. Grunden, hvis areal er knap 10 hektar og i hartkorn ansat til 6 sk. 1 fk. 2 alb., er overdraget højskolen af Esbjerg Kommune for en sum af 90.000 kr. og iøvrigt på vilkår fastsat i skøde af 25. juni 1953. Som forretningsfører og økonomisk rådgiver for bestyrelsen under byggeriet fungerer organisationen »Arbejderbo«, hvis stedlige medarbejder er sekretær H. J. Poulsen, Esbjerg.

Ved grundstensnedlæggelsen indmuredes den første sten af undervisningsminister, Esbjergkredsens folketingsmand og tidligere forstander for Esbjerg Arbejderhøjskole *Julius Bombolt*, den anden sten af formanden for De samvirkende Fagforbund i Danmark *Eiler Jensen* og den tredje sten af Esbjerg Højskoles formand *Oluf Bertolt*.

Med grundstensdokumentet er nedlagt et bykort af Esbjerg Købstad og nærmeste omegn, et eksemplar af Vedtægter for den selvejende institution Esbjerg Højskole samt eksemplarer af de metalpenge, der for tiden er gældende mønt i Danmark.«

Som skrevet så sket. *Julius Bombolt* udtalte med murske i hånd:

»Den første højskole på dette sted, hvis banebrydende navn var I. P. Sundbo, var en løftestang for både byens og landets arbejdere. Den var et væsentligt led i folkets kulturelle rejsning. Den kaldte på mennesket i arbejderen og blev således en virksom kraft i samfundet. Mange af dens elever blev navne i dansk arbejderbevægelse.

Vi, der stod sammen omkring den gamle højskole, er lykkelige over, at arbejdet nu kan videreføres i pagt med de krav, som er tidens. Det er mit håb, at denne skole må blive en ægte dansk ungdomsskole til styrkelse af vort demokrati, at den må modne til menneskelighed og dygtiggøre til stadig fornyet indsats i vort fælles samfund. Jeg indmurer den første sten under mottoet: For frie mennesker i en fri verden, for mennesket og dets værdighed.«

Eiler Jensen indmurede den anden sten og sagde:

»At kundskab er magt, har arbejderbevægelsen heldigvis nemmet. Fagbevægelsens pionerer var først og fremmest agitatorer, folketalere og organisatorer.

Efterhånden som fagbevægelsen er vokset i styrke og indflydelse er kravet steget om kunnen og viden. Såvel til arbejdspladsens tillidsmænd som til organisationslederne stilles det samme krav om samfundskundskab, økonomisk vurdering, boglig viden og skriftlig syssel.

På dansk fagbevægelses 700.000 medlemmers vegne er det for mig i dag en glæde og stolthed at lægge grundstenen til den første af de tre skoler, dansk fagbevægelse har besluttet at rejse til gavn for en oplysningsvirksomhed, der kan udmøntes til en økonomisk og kulturel højnelse for de danske arbejdere.

Jeg håber, at Esbjerg Højskole vil komme til at svare til sit høje formål.«

Og *Oluf Bertolt*, som nu overtog arkitekt Frankilds sølverne murske, udtalte bl. a.:

»De mure, som vi ser rejse sig her, er jo kun en ramme om den arbejdsplads, som Esbjerg Højskole skal være. Om føje tid skal den fyldes med liv og virksomhed. Der står i vor kreds idag adskillige, som vil bevidne, at de som unge på den gamle Esbjerg Arbejderhøjskole, trukket op af uforfærdede, idealistiske ungdomsvejledere, fik deres livs kompas indstillet mod høje mål og blev udrustet, så de senere med fremgang har kunnet kæmpe for dem. Det er min forvisning, at vi i arbejderbevægelsens rækker har mænd og kvinder af samme ånd og evne som deres forgængere og med vilje til at føre

deres gerning videre i de nye langt bedre omgivelser, vi skaber her, så Esbjerg Højskole vil blive en skole for menneskelivet og samfundslivet.

Idet jeg på bestyrelsens vegne takker undervisningsministeren og De samvirkende Fagforbunds formand for deres gode ønsker, føjer jeg som mit ønske til deres, at Esbjerg Højskole altid må stå som en frihedens forpost, en vækker til ansvarsbevidsthed, fællesskabsfølelse og selvstændig tænken og dermed blive en kraftkilde for fremskridtets hær.«

Kvindelige elever fra den gamle arbejderhøjskole bød gæsterne vin og kager — og kunne hilse på ikke færre end fire af deres tidligere lærere — og der var endnu tid til et hurtigt rundskue over det store terræn og byggearbejderne, som skrider rask fremad. Der regnes med, at også hovedbygningen vil stå under tag ved nytårstid. Der lød mange rosende ord til arkitekten og håndværkerne for det fine arbejde, der hidtil var præsteret.

I de ventende busser kørte selskabet derefter tilbage til Esbjergs centrum, og kl. 16,00 kunne Oluf Bertolt i Esahøj A/S's og i Arbejderhøjskoleforeningens navn byde de 700 gæster ved bygningens og biografens indvielse velkommen i provinsens smukkeste biograflokale. Foruden deltagerne ved grundstensnedlæggelsen var her også adskillige fra filmens verden, filmrådets formand, landsdommer Blom-Andersen, rådets sekretær Tage Taul, biografdirektørerne Kai Holm, Oluf Larsen, Ib Kolbjørn, landsskolescenens direktør Bjørn Moe o. fl. tilstede. Fra scenen med dens blomsterflor takkede Oluf Bertolt arkitekt Sottrup-Jensen og hans medarbejdere, håndværkere, entreprenører, myndigheder og alle, som havde bidraget til at skabe denne i teknisk og skønhedsmæssig henseende fremragende biograf, og ønskede dens leder Johs. Krogsgaard tillykke med fremtidens gerning. ESA BIO var vel et forlystelsessted og en forretning, — dens overskud skulle tjene til støtte for driften af den kommende Esbjerg Højskole. Men biografen skulle også være andet end forretning, et sandt folketeater, et hjemsted for den store kunst. Han ønskede tilslut dagens gæster og byens borgere ud i fremtiden: God fornøjelse. Og så gik tæppet for det moderne film-mesterværk, Chaplins »Rampelys«.

Ved en sammenkomst indtil togtid lød der fra mange sider tak og anerkendelse til højskolens og arbejderhøjskoleforeningens ledelse for det tagne initiativ og for udvist handlekraft under overvindelsen af mange hindringer på de to foretagenders vej. Også pressen har vist dagens begivenheder udførlig og smigrende omtale.

Men før festens blomster var visnet, gav hamrenes hug og savenes suk påny genlyd mellem Esbjerg Højskoles friske mure. For som Social-Demokraten skrev, »nu rejser Esbjerg den mest moderne højskole i Danmark«. Vi ser med længsel hen til den dag, vi kan slå dens porte op for det første hold elever.

ESBJERG

ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING

Elevmødet 1953

For fjerde år i træk samledes vi på Roskilde højskole til årets elevmøde den 11. og 12. juli. Vi er ved at føle os hjemme på Roskilde, så det er lige ved, vi kommer til at føle et savn, når vi om et par år får vor egen nye højskole i Esbjerg, i den grad føler vi os knyttet til stedet, lærerne og Roskilde elevforening.

Ialt var 28 deltagere, børnene iberegnet, mødt op, repræsenterende 11 årgange, lige fra 1918 og opefter. Blandt deltagerne var der også en 25 års jubilar, nemlig vor kasserer Carl M. Hansen (Tønder), elev fra vinteren 1927—28. Vi havde et godt elevmøde med den rigtige højskolestemning — selv om pladsen er ved at blive trang; der var fuldt hus på Roskilde som aldrig før.

Festen lørdag aften formede sig noget anderledes end sædvanligt på Roskilde. Vi indledede med dans i gymnastiksalen, og i pauserne underholdt Irma Christensen, Odense (elev fra sommeren 39) med sang. Det skal siges, at Irma ikke var kostbar, og det havde vi megen glæde af, også i den efterfølgende uge. Efter en gang varme pølser sluttede vi med bål ved stranden, hvor redaktør Frede Ledet, Hillerød, holdt båletalen, og vi sang bål- og aftensange. Det var skønt.

Generalforsamlingen søndag formiddag indledtes med, at formanden *Hans Holm* holdt en mindetale over foreningens æresmedlem, arbejderhøjskolens første forstander *Rasmus Vind*, der er afgået ved døden. Ære være hans minde.

Til ordstyrer valgtes *Villy Willadsen*, København. Sekretær *Viggo Sørensen* oplæste forhandlingsprotokollen, hvorefter formanden aflagde årsberetningen.

Det er det 39. elevmøde, vi afholder i år. I årets løb har vi mistet 13 medlemmer, så medlemstallet nu er 205. Der er god grund til at takke disse medlemmer for deres

Deltagerne i årsmødet 1953.

trofasthed gennem alle de år, vi ikke har haft nogen skole og nogen tilgang. Vi beder jer om at holde sammen et par år endnu, indtil vi får vor nye skole færdig og dermed atter kan forøge medlemstallet.

En sammenkomst den 15. marts for de lokale medlemmer i Esbjerg hos undertegnede fik et godt forløb, men var med hensyn til tilslutning en skuffelse. De »8 dage på højskole« er fra i år blevet udvidet til et 14 dages familiekursus, endda med statstilskud. Tilslutningen er nu så stor, at det er nødvendigt at tilmelde sig endda i meget god tid.

Elevskriftet »Arbejderhøjskolen« er i årets løb udkommet een gang som decembernummer og vil foreløbig fortsætte hermed. Den pris, elevforeningen skal betale, er sat op fra 1,50 kr. til 2,00 kr. pr. stk., hvilket der vel ikke er meget at sige til, når fremstillingsprisen er væsentlig højere. Vi savner stadigvæk skribenter til skriftet blandt vore medlemmer.

Økonomien udviser en lille bedring i kassebeholdningen på 66 kr. i forhold til i fjor. Der er stadigvæk for mange, der ikke indløser kontingentopkrævningen, når den præsenteres af postbudet, og det betyder øgede udgifter for foreningen. Bestyrelsen har under overvejelse i stedet for med det samme at sende postopkrævning først at sende et indbetalingskort og så senere, når vedkommende medlem ikke inden for en fastsat frist har betalt kontingentet, at lade en opkrævning følge efter. Vi mener, vi på denne måde kan spare foreningen for en del udgifter.

Esbjerg Arbejderhøjskoleforenings nye biograf ESABIO i Kongensgade i Esbjerg er blevet indviet i dette efterår, og byggeriet af den nye højskole er i fuld gang. Om biografindvielsen og nedlæggelsen af grundsten til højskolen kan læses andetsteds i skriftet. Den nye skole er en selvejende institution, uafhængig af Esbjerg Arbejderhøjskoleforening, som ejede og drev den gamle skole. Fremtidig vil højskoleforeningen med ESABIO som aktiv være en støtteforening for den nye højskole. Dog vil de organisationer, der står bagved det hele, være de samme som før, ny er dog De samvirkende Fagforbunds højskolefond, som vi i hovedsagen kan takke for den nye højskoles tilblivelse. Den nye skole vil få navnet Esbjerg Højskole, og som en følge heraf må vor elevforening vel også tage navneforandring med tiden.

Efter alle solemærker at dømme skulle vi kunne samles til elevmøde på den rigtige skole sommeren 1955.

Efter et par diskussionsindlæg godkendtes protokol og beretning enstemmigt.

Kassereren Carl M. Hansen forelagde det reviderede regnskab, der udviste en giro-, bank- og kassebeholdning på ialt 233,01 kr. og en balance på 1263,62 kr. Regnskabet godkendtes enstemmigt.

Til formand, kasserer og sekretær genvalgtes henholdsvis *Hans Holm*, *Carl M. Hansen* og *Viggo Sørensen*. Suppleanterne *Johanne Fjeldgaard* og *Lilli Petersen* genvalgtes ligeledes, og det samme gælder revisorerne *Axel Nielsen* og *Lilly Petersen* og suppleanten *Any Kragb*.

Kl. 14 talte forstander K. B. Andersen for os, og kl. 16 sluttede elevmødet med fælles kaffebord.

Hans Holm.

Foreningens adresser:

Formand: *Hans Holm*, Nørvang 16, 1., Esbjerg.

Kasserer: *Carl M. Hansen*, Nørvang 16, st., Esbjerg.

Sekretær: *Viggo Sørensen*, Haraldsgade 56, 2., Esbjerg.

ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING

Regnskabsoversigt fra 1. april 1952 til 31. marts 1953

INDTÆGTER	UDGIFTER
Beholdninger overf. fra 31/3 52:	Buket til Rasmus Vind 3,00
Girobeholdning 1,88	500 stk. indbetalingskort, 500
Bankbeholdning 83,70	postoprævninger + porto ... 55,05
Kassebeholdning 81,27	260 stk. meddelelser 18,50
166,85	Porto for postindkassering,
Indbetalt kontingent pr. giro 990,05	239 stk. à 0,60 143,40
— — pr. kasse ... 45,50	250 stk. konvolutter 8,25
Godtgjort af AOF, København ... 50,00	25 - frimærker à 0,25 6,25
Renter på bankbogen 11,22	Francostempling af 203 medd. . 12,18
Balanc 1263,62	240 stk. meddelelser 45,00
	15 - brevkort 2,55
	Udlæg ved formd., porto o. l. ... 16,90
	Elevmødet 1952, Roskilde 160,00
	Buket til Rasmus Vind 7,00
	Tilskud til Alb. A.s mindsten . 10,00
	Krans til R. Vinds bisættelse 25,00
	Fragebrev for elevskrifter 2,50
	Porto for udsendelse af samme . 32,20
	230 stk. elevskrifter à 2,00 460,00
	Francostempling af 213 elevmedd. 17,04
	230 konvolutter til samme 5,00
	Gebyr for giroudbetaling 0,79
	1030,61
	Beholdning pr. 31/3 53:
	Girobeholdning 136,34
	Bankbeholdning 9,92
	Kassebeholdning 86,75
	Balance 1263,62

Ovenstående regnskab d. d. revideret, bøger, bilag og kassebeholdning er i orden og fundet tilstede.

Esbjerg, den 22. maj 1953.

Lilly Petersen, Aksel Nielsen,
revisorer.

FAMILIE-KURSUS

på højskole

Fortæl om Roskilde højskole, gentager børnene gang på gang, når vi er kommet hjem og faldet lidt til ro efter disse herlige begivenhedsrige dage, otte dage kun og alligevel en så stor oplevelse, at den vil sætte sit præg på hele familien i tiden fremover. Vi kan aldrig glemme, hvordan Laus Kenholt holdt os i ånde med sin erfaring om mennesker, han havde mødt. Hans fortællekunst var så forståelig, at forsamlingen blev dybt grebet om hjertet, når han berørte menneskets store tragedie, som kunne være undgået, og vi vred os af latter, når han med herlige ord og mimik afslørede menneskets idiotiske måde at te sig på til daglig. Jo, han var en mester på sit felt.

Emnet den uge var »Dagliglivets tyranni«, og vi fik det belyst af flere talere. Men vi var også selv tyranner. Når en taler trak sit foredrag lidt ud, havde vi fået en slagsang, der nok skulle få ham til at forkorte det lidt. Denne slagsang havde vi lært af Frits Haase, en sangpædagog lidt ud over det almindelige. Først lærte han os to nye melodier med stor dygtighed, derpå slagsangen, og siden underholdt han os med de nyeste morsomme viser, der satte lattermusklerne i en sådan bevægelse, at det var vanskeligt at tæmme dem igen. Vi fik andre foredrag, som belyste forskellige problemer, og som vi var glade for. De der først og fremmest satte præg på højskolen var Roskilde højskoles forstander, K. B. Andersen samt hans forgænger Hjalmar Gammelgaard, og de dygtige lærere, som vi aldrig vil glemme. Mange forskellige sange blev sunget, men den, der kommer mig mest i tankerne, er Jeppe Aakjærs, hvor han synger:

Hvor kan I dog gruble og græde,
så længe Guds himmel er blå,
mit hjerte skælver af glæde,
blot duggen dynker et strå.

Vi var nemlig sådanne strå, der blev dynket, og disse dynk vil sætte deres præg på familien. Vi er blevet gladere i sind, vore dage vil blive lysere, thi vi ved, der er mænd og kvinder, der vil gøre deres bedste for at skabe lysere dage for deres medmennesker. Vi fra Esbjerg højskole er jo glade for, at vi kan komme på Roskilde højskole, og jeg tror også, vi satte vort præg på skolen ved forskellige lejligheder. Foreløbig har vi lært hinanden lidt at kende, men vi håber, at vi senere på egen højskole kan samles om de opgaver, som melder sig ude i fremtiden, og da vil vi prøve at få samme succes som den, vi har haft på Roskilde højskole.

Hilsen

Poul Willadsen.

ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING

Ved elevmødet fra 11. til 12. juli talte de to elevforeninger 150 deltagere (28 fra Esbjerg). Lørdag aften var der dans i gymnastiksalen; midt under dansen kom K. B. Andersen hjem fra Paris efter at have været borte i 2 måneder som leder af Den nordiske folkehøjskole. Ved lørdagsfesten samt om søndagen var der skønsang af en tidligere Esbjerg-elev, skuespillerinde Irma Christensen fra Odense.

Ved søndagens generalforsamling kunne vi for første gang byde velkommen til skolens formand, fiskeriminister Chr. Christiansen. Elevforeningens æresmedlemmer, Karen og Hjalmar Gammelgaard var ligeledes til stede. — Medlemsmæssigt har året ikke været tilfredsstillende, idet vi har haft en tilbagegang på 60 medlemmer, så vi nu har 495 medlemmer. I løbet af fem år har der været en tilbagegang på 200 medlemmer. Denne tilbagegangslinie må ophøre; vi må søge at finde frem til nye veje for at kunne fastholde medlemmernes interesse. I den anledning diskuterede vi på generalforsamlingen en udbygning af elevforeningsarbejdet. Under denne debat fremsatte Chr. Christiansen den tanke, at der i provinsbyerne oprettedes klubber under Elevforeningen i samarbejde med den lokale AOF-afdeling; det skulle ikke være en »lukket« Roskilde-klub, men en klub for alle, der havde besøgt enten Esbjerg eller Roskilde. Der er ikke tvivl om, at en sådan udbygning af vort arbejde ville være gavnlig for den stadige tilgang af vinter-elever til vore — nu snart to — arbejderhøjskoler. Vi håber senere at kunne sammenkalde nogle AOF-ledere til drøftelse af problemet.

Det er ikke de store opgaver, vi har løst i år; vi tager et lille pust før det næste fremstød i 1955 ved skolens 25 års fødselsdag. Vi gav vintereleverne en aften — traditionen tro. I år var det ekstemporalteatret, der blev præsenteret af Katy Mariager og Rich. Thomsen. Det blev en stor og inspirerende aften.

En lørdag i marts havde vi besøg af medlemmer fra København og nærmeste opland. Og så har vi sammen med Esbjerg og højskolen arrangeret *Fjorten dage på højskole*, der i år for fjerde gang blev den store succes med alle pladser belagt. Halvdelen af deltagerne var her i fjorten dage og kunne derfor få et beskedent, men kærkomment statstilskud på 42 kr. Fra de deltagende familier — ikke mindst fra børnene — lød der kun lovord for arrangementet i dets helhed. Dette års program bragte mange overraskelser fra talerstolen. Uden at forklejne nogen skal her fremhæves *Ken* fra Social-Demokraten, der fik forsamlingen til at smile, le og græde sammen med sig i to timer. I alfabetisk rækkefølge så talerlisten således ud: 1) K. B. Andersen, klubleder Erik Christensen, landstingsmand Edvin Dose, Hj. Gammelgaard, lektor Frits Haase, Poul Henningsen, Torben Hermansen, biskop Erik Jensen, cand. jur. Laus Kenholt (*Ken*), Ib

Koch-Olsen, Viggo Molin, Møller Nielsen, overlærer Robert Mejlsing, kunstmaler Georg Sand Christiansen. Børnehaven blev på udmærket måde ledet af *Astrid Neergaard* og *Chr. Clausen*.

Ved generalforsamlingen blev det iøvrigt vedtaget, at kassereren i fremtiden skulle lønnes med 50 øre pr. medlem. Ved valgene blev flg. valgt: Formand: genvalg, kasserer: Kaj Jørgensen ønskede at fratræde, valgt blev Harry Larsen, bestyrelsesmedlemmer: Erling Clausen (genvalg), Kurt Jensen (nyvalg), Sigurd Wåle (genvalg).

VINTERELEVER FRA 1943—44

Jubilæumsårgangen vil kort efter nytår få brev fra Gammelgaard om sammenkomsten på Roskilde højskole sommeren 54.

ELEVMOØDET 1954

Elevmøde afholdes på højskolen 10. til 11. juli. Der begyndes med kaffebord kl. 15, foredrag kl. 16, middag kl. 18, dans kl. 20, samt det sædvanlige søndagsprogram.

FJORTEN DAGE PÅ HØJSKOLE 1954

Sidste års familiekursus havde som gennemgående foredragstitel »Dagliglivets tyranni«; vi vil i år gerne fortsætte ad denne linie og gennem foredrag og studiekredse diskutere boligmontering, opdragelsesproblemer, fritidsproblemer m. m. og samler det hele under fællestitlen: »*Dagliglivets glæder*«. Prisen vil for fjorten dages ophold være 160 kr. pr. voksen. Der vil ligesom i 53 kunne søges statsstøtte. Programmet vil efter nytår blive bekendtgjort i den socialdemokratiske presse, fagforeningsbladene og AOF-Nyt.

Kursusets første dag er søndag den 11. juli, afrejse lørdag den 24. juli.

Med hilsen til alle vore medlemmer.

Ditlev Jensen.

Bestyrelsens adresser:

Ditlev Jensen, formand, Roskilde Højskole, Roskilde 117 v.

Harry Larsen, kasserer, Markledet 7, Valby.

Sigurd Wåle, Bidstruplund 15, Birkerød.

Erling Clausen, Præstemarksvej 51, Roskilde.

Kurt Jensen, K. M. Klausens Gade 24, 2., Kbhvn. SV.

ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING

Regnskabsoversigt for regnskabsåret 1952—53.

INDTÆGTER

Kontingenter	2.678,00
Salg af emblemer	59,00
Renter på giro	10,58
1 litografi	10,75
Godtgjort af AOF for udsendt meddelelse	29,25
Overført kassebeholdning fra 1951—52	728,74
Balance	300,88

Kr. 3.817,20

UDGIFTER

650 elevskrifter	1.300,00
Rejseudgifter	115,00
Porto, papir, tryksager m. m. ...	597,80
2 forårsfester	215,00
Gebyrer på giro	1,15
Elevforeningens bidrag til maleri	912,25
Køb af emblemer	503,00
Udgift ved revision	8,00
Kontingent til Landselevforen.	165,00

Kr. 3.817,20

sign. *Kaj Jørgensen*, kasserer.

Regnskabet revideret og fundet i orden.

Roskilde, den 19. juni 1953.

E. Boye Hansen.

Kr. Kristensen.

OTTO JENSENS MINDEFOND

Regnskabsoversigt for tiden 1/4 til 31/3 1953.

INDTÆGTER

Indestående på bankbog	16.490,41
Tilskud fra:	
Tekstilarbejderforbundet	400,00
Sjæll. Bondest. Sparekasse...	100,00
Elevforeningen	674,00
Renter på bankbog	741,77

Kr. 18.406,18

UDGIFTER

Elevstipendier	1.100,00
Indestående på bankbog	17.306,18

Kr. 18.406,18

sign. *Kaj Jørgensen*, kasserer.

Regnskabet eftersat og godkendt.

Roskilde, den 19. juni 1953.

E. Boye Hansen.

Kr. Kristensen.

ROSKILDE HØJSKOLES ELEVER

1952-53

- Aud Andersen, Folldal, Norge.
Heinrich Andersen, Ejby pr. Ll. Skensved.
Svend Aage Andersen, København.
Carl Norman Andreasen, København.
Rolf Brodersen, København.
Edmund Christensen, Albæk.
Erland Benny Christensen, København.
Erling Christensen, Randers.
Ib Christensen, Hedehusene.
Christian Clausen, Roskilde.
Ulla Dam, København.
Jørgen Egede, København.
Jørgen Feddersen, København.
Leif Frederiksen, St. Ebberup pr. Døjringe.
Knud Graversen, Fur.
Arne Hansen, Torpe pr. Stege.
Henning Hansen, Sneslev.
Kaj Sofus Hansen, Ørslev pr. Vordingborg.
Poul Lumbye Hansen, Odense.
Preben Hansen, Odense.
Sigfred Hansen, Trædballe.
Jørgen Henriksson, København.
Bent Holmquist, Kolding.
Frøde Iversen, København.
Leif Stampe Jacobsen, København.
Bent Jensen, København.
Birthe Kielstrup Jensen, København.
Egill Lund Jensen, Høng.
Hans Christian Jensen, København.
Hans Jørgen Jensen, København.
Helga Jensen, Sønderborg.
Svend Overgaard Jensen, København.
Viggo Jensen, Varde.
Sarah Johnson, Colorado, USA.
Kai Helmer Jørgensen, København.
Kristian Svend Jørgensen, Esbjerg.
Martin Jørgensen, Skjold pr. Horsens.
Aksel Kammersgaard, Hurup.
Børge Kristensen, Vindø, Hobro.
Ejvind Kristensen, Faarup Mark, Thorsager.
Erik Gundel Larsen, København.
Frans Overskov Larsen, Glostrup.
Erling Lorentzen, København.
Bent Madsen, Ulkestrup pr. Mørkøv.
Ruth Madsen, Kolding.
Max Mathiesen, Middelfart.
Aksel Mouritzen, Århus.
Billy Nielsen, Århus.
Henning Nielsen, København.
Mogens Valentin Nielsen, Næstved.
Palle Cornelius Nielsen, Ålborg.
Trygve Nordlöf, Allsta, Sverige.
Margit Olsen, Rønne.
Tove Olsen, Kolding.
Benny Ravn Pedersen, København.
Egon Pedersen, Onsild.
Holger Pedersen, Østerbølle pr. Ålestrup.
Svend Rydahl Pedersen, Mastrup pr. Grenå.
Hans Christian Petersen, Bogense.
Leif Petersen, København.
Erik Pelle, Rønne.
Kaj Kjær Poulsen, Ålborg.
Jens Peder Rasmussen, Hobro.
Edith Rise, København.
Hans Christian Stenderup, Fredericia.
Johannes Egon Sørensen, Humlum.
Kaj Langholm Sørensen, København.
Leif Sørensen, Ordrup pr. Tølløse.
Jørgen Thomas, Skærbæk.
Erik Truelsen, Maribo.
Victor Ulmer, Colorado, USA.
Bendt Westermann, København.
Ebert Wiklund, Stockholm, Sverige.
Kay Wustrov, København.

